Aan de orde is het **debat** over **het verslag van de Europese Raad**.

De **voorzitter**: Ik heet de minister-president van harte welkom.

□

De heer **Van Bommel** (SP): Voorzitter. De afgelopen Europese Raad was, anders dan het verslag van de regering doet vermoeden, een bijna historische raad. De muntunie, de euro, moest worden gered. Praten over wederzijdse begrotingssteun is niet langer een taboe en de Europese regeringsleiders vormen een economische regering. Dat allemaal onder leiderschap van een voorzitter die iedereen bestempelde als een grijze muis. Het gaat helaas met hem de verkeerde kant op.

Ik begin met Griekenland. Nog geen jaar geleden had de euro ons gered, zeiden velen, gered van de gevolgen van de kredietcrisis. Nu iedereen door de problemen van landen als Portugal, Italië, Ierland, Griekenland en Spanje kennisneemt van de keerzijde van de economische en monetaire unie, hoor je daarover niemand meer. Durven die fracties, vooral de PvdA-fractie, toe te geven dat de echte test van de euro pas nu plaatsvindt? Ik zal dat herhalen wanneer de PvdA-fractie aan dit debat gaat deelnemen.

De problemen laten allereerst zien dat de macht van de financiële markten nog niet aan kracht heeft ingeboet. Een aantal hedge funds en grote beleggers heeft erop gespeculeerd dat Griekenland toch wel door de andere lidstaten wordt gered. Zij proberen flinke winsten te behalen met allerlei financiële constructies. Door gezamenlijk op te trekken, voeren ze de druk op de Europese Unie op. Is de regering het ermee eens dat dit een onwenselijke ontwikkeling is die een halt moet worden toegeroepen? Ziet de regering kans om deze problemen aan te grijpen om te pleiten voor een belasting op kapitaalverkeer, een vorm van wat men wel de Tobintaks noemt? Van deze nood kan nu ook een deugd worden gemaakt.

De SP-fractie zet vraagtekens bij het feit dat de Europese Centrale Bank bij de beoordeling van de betrouwbaarheid van Griekse staatsobligaties afgaat op de commerciële kredietbeoordelaars. Hebben die bij het onderschatten van de risico's van de zogenaamde subprime-hypotheken, die in groten getale werden doorverkocht, niet laten zien de plank flink mis te kunnen slaan? Zijn het feit dat de Europese Centrale Bank daarop zo vertrouwt en de omvang van de gevolgen daarvan geen extra redenen om daarop als overheid streng toezicht te organiseren? Ik hoor graag een reactie.

In plaats van fundamentele hervormingen aan te kondigen, probeert de Europese Raad met een verklaring de financiële markten ervan te overtuigen hun aanval af te breken. Daarin staat allereerst dat het oplossen van de problemen in eerste instantie een zaak van de Grieken zelf is. Daarmee is de SP-fractie het eens. Maar laat hen dan ook vrij om dat te doen zoals zij zelf, als soeverein land, willen. Creëer de condities waardoor zij in staat zijn dat te doen. Het gaat ons te ver dat de Europese Unie Griekenland zou voorschrijven om de arbeidsmarkt te reorganiseren, de werkloosheidsuitkeringen te verlagen en te snijden in de salarissen van ambtenaren. Zeker als het enige middel om dat af te dwingen boetes zijn. Die verergeren de zaak toch alleen maar? Graag hoor ik een reactie.

In het tweede deel van de verklaring staat cryptisch dat de leden van de eurozone verklaren "indien nodig om doortastende en gecoördineerde actie te nemen om de financiële stabiliteit van de eurozone te waarborgen". Wat hiermee wordt bedoeld, laat de Europese Raad onvermeld. Ik vraag het toch maar expliciet: wat houdt dit in? Spreekt hieruit de bereidheid om de Grieken aan leningen te helpen indien de markten dat weigeren of daarvoor een te hoge prijs vragen? Indien de minister-president hierover niet duidelijk is, hoe denkt hij dan dat de financiële markten hiermee hun aanval zullen stoppen? Worden ze niet juist uitgedaagd om de eurozone te dwingen hierover duidelijkheid te scheppen? Klopt het dat van de Griekse regering onvrede over deze vaagheid valt te beluisteren?

Dat het probleem zich inmiddels verspreidt naar andere landen dan alleen Griekenland, laat zien dat het niet een exclusief Grieks probleem is. Natuurlijk is één oorzaak het liegen en bedriegen met cijfers, wat opeenvolgende Griekse regeringen hebben gedaan. Natuurlijk juicht ook de SP-fractie de toegenomen bevoegdheden voor Eurostat toe om betere controle mogelijk te maken, maar wat haar betreft zijn de problemen fundamenteler van aard en raken ze aan de opzet van de muntunie zelf. Al bij het besluit om de muntunie te vormen, waarschuwde de fractie ervoor dat de basis om een muntunie te vormen ontbrak. Eén van redenen voor de SP-fractie om destijds tegen de invoering van de euro te pleiten was dat het voeren van een gezamenlijke munt zonder een politieke unie te zijn, tot grote problemen zou leiden. Een gezamenlijke munt kan alleen volgen op een politieke unie. Voor die politieke unie bestaat geen draagvlak. Daarvan werden terecht zaken als sociale zekerheid, belastingen en onderwijs bij het Verdrag van Lissabon expliciet uitgezonderd. Daar staat deze regering toch ook nog steeds voor? Of vindt zij dat het verdrag in de huidige omstandigheden is achterhaald?

Bij de introductie van de monetaire unie kregen de lidstaten een "one size fits all" monetair beleid. Het Stabiliteitspact eiste een snelle eliminering van overheidstekorten en verlaging van de staatsschuld. Daarbij was slechts één middel toegestaan: bezuinigen, bezuinigen en nogmaals bezuinigen. Belastingverhoging werd van de hand gewezen. Europese samenwerking op fiscaal terrein, waar de SP voorstander van is, kwam niet of nauwelijks tot stand. Is nu niet juist een passend antwoord op de problemen om daar gezamenlijk, maar wel vrijwillig, wat aan te doen? Nu maakt het gebrek hieraan in combinatie met een interne markt en geliberaliseerd kapitaalverkeer het voeren van een solidaire begrotingspolitiek zeer lastig, zo niet onmogelijk.

In de praktijk bleken de afspraken uit het Stabiliteitspact niet heilig. Duitsland en Frankrijk gaven zichzelf al in economisch betere tijden dan nu herhaaldelijk toestemming om van deze eisen af te stappen. Dat bewijst dat het Stabiliteits- en Groeipact al voor de echte crisis dood was. Nu de economische crisis vraagt om een overheid die investeert en daarmee de economie op peil houdt, wordt het neoliberale keurslijf extra knellend. De reddingsacties van banken en het toegenomen beroep op sociale zekerheid en andere overheidssteun hebben naast de dalende belastinginkomsten geleid tot

een forse toename van de staatsschuld in bijna alle eurolanden. Die verminderen door forse bezuinigingen werkt echter het economische herstel tegen. Moeten we daar in het geval van Griekenland niet extra bang voor zijn? Een land als Griekenland zou achteraf gezien daarom een stuk beter af zijn als het nog een eigen munt kon laten devalueren. Het zou weer goedkoper worden om te investeren. De export zou toenemen, de te dure import zou afnemen. Op verschillende manieren zou de overheid daarvan profiteren en de staatsschuld kunnen laten afnemen. Maar ook de andere landen die ik zojuist noemde, lijden er nu onder dat ze vastgeklonken zitten aan de harde euro. Durft deze regering, eventueel met de kennis van nu, dit te erkennen als een historische vergissing?

In plaats daarvan zien we de Europese regeringsleiders de gelegenheid aangrijpen om zowel de monetaire als de economische duimschroeven verder aan te draaien. Uit het verslag blijkt het niet, maar Merkel en Sarkozy verklaarden achteraf dat de regeringsleiders zichzelf nu zien als de nieuwe economische regering. Is de premier ervan op de hoogte dat hij de facto nu lid is van een nieuwe Europese economische regering? Waarom vond hij die promotie geen vermelding waard in het verslag van de Europese Raad?

Daarmee wordt de crisis een voorwendsel om een volgende stap te zetten op weg naar een federaal Europa, precies zoals Frankrijk en Duitsland historisch altijd hebben bepleit. Niet geheel onverwacht ook, als wij bijvoorbeeld de woorden van de commissievoorzitter Romano Prodi uit 2001 nog eens beluisteren. Hij zei toen: "I am sure the euro will oblige us to introduce a new set of economic policy instruments. It is polically impossible to propose that now, but some day there will be a crisis and new instruments will be created." Hij zei dat in de Financial Times op 4 december 2001 en het is precies wat er nu gebeurt. Om dat beleid te voeren wil de Europese Unie de economische teugels stevig aantrekken. De Nederlandse regering zei eerder op schriftelijke vragen van mijn kant, niet voor sancties te zijn tegen landen die zich niet houden aan de nog vast te leggen economische strategie voor de komende tien jaar, de EU 2020, maar komt het onthouden van fondsen en investeringen in lidstaten die zich niet houden aan de economische afspraken niet gewoon op hetzelfde neer? Is dat niet waar de Europese Raad het over eens is geworden? Druist dit niet juist in tegen de harde garantie bij de totstandkoming van het Verdrag van Lissabon dat de EU zich juist niet zou bemoeien met de zaken die ik al eerder opnoemde, sociale zekerheid, onderwijs en arbeidsmarktbeleid?

We kunnen ons niet aan de indruk onttrekken dat de EU via deze omweg maatregelen op deze terreinen wil afdwingen. Graag een reactie. Het beleid dat de EU wil voeren voor de komende tien jaar dreigt in essentie weinig af te wijken van haar voorganger, de mislukte Lissabonstrategie. Met de focus op groei en banen blijft men wederom hameren op de afbraak van de sociale zekerheid, op flexibilisering van de arbeidsmarkt en op privatisering van overheidsdiensten. Alle mooie woorden die ook worden gewijd aan de noodzaak van een fatsoenlijke sociale zekerheid en investeringen in onderwijs ten spijt zien we zelden dat de Europese strategie heeft geleid tot hogere uitgaven aan deze prioriteiten.

Voorzitter Van Rompuy verklaarde dat men, wil men die rol als economische regering waarmaken, ook vaker bijeen zou moeten komen. Hij speelde zelfs met het idee om dit maandelijks te doen. Daarmee dreigt de Europese Raad de overige ministerraden en de Europese Commissie te reduceren tot stempelmachine en uitvoerder. Wordt daarmee niet de enigszins toegenomen transparantie van deze ministerraden volledig tenietgedaan? Ik ben blij met de eerder geventileerde opvatting van de premier dat hij dit niet wil. Ook na afloop verklaarde hij dat wij extra bijeenkomsten moeten bewaren voor uitzonderlijke situaties. Wat kan de premier doen als Van Rompuy als voorzitter besluit tot maandelijkse vergaderingen? Kan hij dan nog weigeren en wegblijven?

Concluderend: dit was een historische bijeenkomst. Tot mijn spijt moet mijn fractie vaststellen dat zowel het Eurofederalisme als het neoliberalisme in de Europese Unie nog springlevend zijn. Voor de SP kan Europa er alleen zijn, als het sociaal is. Daarvoor is een andere agenda noodzakelijk die het aanpakken van de financiële markten, het verstevigen in plaats van ondermijnen van de nationale overheden en het beschermen van de bevolking tegen de crisis centraal stelt.

□

De heer **Pechtold** (D66): Voorzitter. De verklaring na afloop van de informele Europese Raad leverde een komisch schouwspel op: Van Rompuy en Barosso die onverstaanbaar voor de verzamelende pers stuntelend hun teksten oplazen. Het moest drie keer opnieuw, tekenend helaas voor het huidige Europa.

Het Verdrag van Lissabon heeft nog niet het beloofde leiderschap gebracht, terwijl Europa daar juist nu behoefte aan heeft. Luisteren de lidstaten naar Van Rompuy, of luisteren ze naar voorzitter Spanje? Luistert Obama wel als Van Rompuy, Zapatero, Barosso en Ashton allemaal tegelijk met hem praten? De voormalige Amerikaanse ambassadeur, Boyden Gray, noemde die situatie deze week te gek voor woorden. Hoe kan een commissie met 27 bestuurders snel besluiten nemen? Zowel de premier als de staatssecretaris maakt zich daarover zorgen, en terecht, maar wat gaat deze regering daaraan doen?

D66 wil een duidelijke Nederlandse inzet voor de verdere uitwerking van Lissabon. Een inzet waarmee wij andere lidstaten, het Europese Parlement, de Commissie en de Raad kunnen aansporen tot helderheid.

De heer **Ormel** (CDA): De heer Pechtold trekt van leer tegen een situatie die hij zelf bij de verdediging van het Verdrag van Lissabon van harte heeft ondersteund. Wij wisten allen voorafgaand aan de rectificatie van het Verdrag van Lissabon dat dit het format zou worden waarin Europa zou worden geregeerd. Nu zegt hij dat hij het hier niet mee eens is. Waarom heeft hij dat toen niet gezegd?

De heer **Pechtold** (D66): Ik vind het fantastisch dat wij een nieuwe opzet hebben gekozen, maar ik stel vast dat Europa niet het lef heeft om krachtige figuren te benoemen op plekken die leiderschap vragen. Had Verhofstadt benoemd, dan had daar niet dat grijze muisje gestaan dat wij nu hoorden brabbelen!

De heer **Ormel** (CDA): De heer Pechtold gaat dus niet

De heer Pechtold (D66)

© M. Sablerolle – Gouda

tekeer tegen het feit dat wij een voorzitter van de Raad hebben én een voorzitter van de Europese Commissie én een voorzittend land. Hij gaat tekeer tegen de persoon Van Rompuy.

De heer **Pechtold** (D66): Ik ga niet tekeer. Ik geef aan dat een functie ook ingevuld kan worden door een andere figuur. Neem mevrouw Kroes, een zichtbare, krachtige commissaris. Gelukkig is zij herbenoemd, maar niet dankzij de steun van de heer Ormel. Dat is belangrijk. Daarnaast is het ook belangrijk dat Europa zich een beetje zet. De heer Van Rompuy zit er nu en hij had de ambitie om iedere maand bij elkaar te komen. Dan verwacht je dat zo'n man agendeert, dat een functie wordt ingevuld. Mag ik het voorbeeld noemen van Lady Ashton van Buitenlandse Zaken? Ik denk dat niemand haar zou herkennen als wij haar hier op straat tegen zouden komen, maar zeker niet in Haïti. In Haïti beefde het. Vervolgens wil de hele wereld op de rampplek wat laten zien, maar mevrouw Ashton, die over Buitenlandse Zaken gaat, is niet te zien. Dat is het invullen van een functie die misschien prima op papier is geschapen.

De heer **Ormel** (CDA): De heer Pechtold gaat vaak tekeer tegen populistische tendensen in de Nederlandse politiek en tegen op personen gerichte politiek, terwijl hij dit in Europa entameert.

De heer **Pechtold** (D66): Ik zit niet te wachten op populisten, maar op leiders. Ik gaf zojuist het voorbeeld van Kroes, een prima voorbeeld van een Europees leider. Ik gaf ook aan dat de zoektocht naar de eerste president wat mij betreft niet was ingegeven door de vraag "hoe leggen wij de lat hoog?", maar door de vraag "hoe zorgen wij dat iedereen er overheen kan?". Welnu, dat heeft geresulteerd in een keus. Mijn fractie, althans onze delegatie in het Europees Parlement heeft zich daar keer op keer tegen verzet. Ik had graag gehad dat desnoods Blair, althans een stevige figuur van een groot land, benoemd was. Dat had de trend gezet. Ik zeg niet dat het nu allemaal niet is in te vullen, maar ja, helaas is het beeld dat ik zojuist schetste: die twee mannetjes, onverstaanbaar en drie keer opnieuw.

U kent mij als een groot voorvechter van Europa. U hebt mij wel eens een doorgeschoten eurofiel genoemd. Ik kan dan ook met nog meer kracht van woord aangeven waarom ik vind dat het anders kan.

De heer **Ten Broeke** (VVD): Voorzitter. De heer Pechtold is inderdaad een groot voorstander van Europa en was een groot voorstander van de functie waar het nu om gaat. Je zou eigenlijk verwachten dat hij de laatste verdediger was van Herman van Rompuy, in ieder geval van zijn functie. Natuurlijk, het is allemaal grijs en niet veelbelovend. Wij hadden allebei liever Neelie Kroes op die post gezien of desnoods Verhofstadt of nog beter, Blair: alhoewel, volkenrechtelijk mandaat, toch niet helemaal lekker. In ieder geval hadden wij liever iemand gezien die zou willen doorpakken, leiding geven en een stem aan Europa zou geven. Dat doet u hier nu niet. U ondergraaft dus het gezag van Van Rompuy. Moet u niet eens met ons vaststellen dat het federale Europa, waarvan u eigenlijk de laatste der Mohikanen bent die dat lied hier zingt, er niet komt? Moet u niet gewoon het realisme opbrengen om te zeggen dat dit het beste is wat Europa vermag?

De **voorzitter**: Zou u beiden via de voorzitter willen spreken? Het gaat er dus niet om, af en toe "voorzitter" te zeggen, maar gewoon om in de derde persoon enkelvoud over elkaar te spreken. Het woord is aan de heer Pechtold.

De heer **Pechtold** (D66): Voorzitter. Collega Ten Broeke ...

De **voorzitter**: Kijk!

De heer **Pechtold** (D66): Collega Ten Broeke beschrijft, denk ik, de idealen die wij liberalen hebben met Europa, toch niet op een juiste wijze. Ik vind het je neerleggen bij de eerste maanden van een wat schoorvoetend tot stand gekomen presidentschap geen reden om te zeggen: er mag geen stip op de horizon zijn, om het zo te noemen, waar je naartoe werkt. Verdere integratie van Europa op het gebied van defensie en buitenlandse zaken zie ik de komende decennia graag zitten. Van het op dit moment daar al kritiek op leveren, vind ik het volgende. Toen wij het voorbereidden, deelde de premier overigens mijn kritiek, vond ik. Ik vond hem wat dat betreft ook alert, in die zin dat hij aangaf dat wij daar gelijk een lat moesten leggen. Dat hebben wij toen ook besproken. Wij hebben toen ook gezegd: je moet goed beginnen, want anders "verrommelt" het dadelijk in de richting van een tweede en derde benoeming. Ik denk dus dat dit het moment is. Wij hebben het op papier proberen goed te maken. Er zitten nu wat kinderziektes in; het is zich wat aan het zetten; personen zijn aan het verkennen wat zij wel en niet kunnen. Ik vind dat ik als controleur, lid van het Nederlandse parlement, de regering ter zake mag aansturen om daarbij voorop te lopen.

De heer **Ten Broeke** (VVD): Dit is wat mij betreft toch een beetje te gemakkelijk. Ik heb hier al eerder gezegd: Herman van Rompuy mag dan misschien Brussel/Halle/Vilvoorde niet bij elkaar brengen, het is dan lastig om te verwachten dat zo iemand wel Peking, Washington en Moskou bij elkaar brengt. Dat is wat de heer Pechtold nog altijd van deze functie verwacht. Moeten wij dan niet, voorzitter, zo vraag ik aan de heer Pechtold,

eigenlijk naar een realistische koers en juist als liberalen dat doen waar Europa stevig en sterk in staat? Ik doel op de succesformule van de interne markt, dus datgene wat Europeanen vrijer, welvarender en veiliger maakt. Dat moet het uitgangspunt zijn voor Europa. Kunt u zich dus niet veel beter daartoe bekennen?

De heer **Pechtold** (D66): In 2005 heb ik samen met de VVD campagne gevoerd voor een verdergaande grondwet dan wat uiteindelijk in het desbetreffende verdrag vorm heeft gekregen, ook in de figuren. Ik ben de afgelopen vijf jaar van ambitie, noch van idealen, noch van standpunt veranderd. De collega van de VVD helaas wel!

Voorzitter. D66 wil een duidelijke Nederlandse inzet voor de verdere uitwerking van Lissabon, een inzet waarmee wij andere landen, het Europees Parlement, de Commissie en de Raad kunnen aansporen tot helderheid. De voorzitter van de Europese Raad spoort de lidstaten aan, de voorzitter van de Europese Commissie levert initiatieven aan en het Europees Parlement controleert en besluit! Deze inzet maakt duidelijk op welke wijze Europa internationaal met een mond spreekt. Wie is het gezicht van Europa naar buiten toe? Hoe voorkomen wij dat Obama opnieuw een uitnodiging van Europa naast zich neerlegt? Wie zit er namens Europa aan de tafel van de Veiligheidsraad? De G9 en de G20. Tegen de heren die mij zojuist interrumpeerden, zeg ik via de voorzitter: dit zijn de vragen die voorliggen. Kan de premier nu toezeggen dat de Kamer binnen een maand die inzet ontvangt?

In The Economist is opgemerkt dat nu extra investeren in economisch herstel geen probleem hoeft te zijn, als lidstaten maar voldoende doen om de economische groei op de langere termijn te stimuleren. De 2020-strategie van de EU is daarop gericht: meer geld voor onderwijs, het ontwikkelen van kennis en het stimuleren van innovatie. Europa kan alleen echt concurreren met China en de VS als we deze strategie combineren met hervormingen om de arbeidsmarkt te flexibiliseren, modernisering van het pensioenstelsel en stabiele overheidsfinanciën. Als die strategie net zo vrijblijvend is als de Lissabonstrategie van de EU of de kennisinvesteringsagenda van dit kabinet, zorgen de tekorten van lidstaten in de toekomst alleen maar voor meer problemen.

Nu al zien we dat verschillende lidstaten op onderwijs bezuinigen. Letland bezuinigt 50% op het hoger onderwijs. Engeland kort 500 mln. en Ierland zet het mes in 10% van de onderwijsuitgaven. Zo komt het OESO-gemiddelde waar deze regering zich door laat inspireren, wel heel gemakkelijk in zicht.

Deze week pleitten Cees Maas en André Szász voor een economische regering die bindende afspraken kan afdwingen. De regering die Van Rompuy wil vormen, is een stapje in die richting, maar dan moet die regering wel tanden krijgen. D66 wil een transparant Europa, dat ambitieuze en afrekenbare doelen stelt die door bindende afspraken ook echt worden gehaald. Welke instrumenten krijgt Van Rompuy om lidstaten aan hun afspraken te houden? De premier wil geen financiële sancties. Hoe gaat hij er dan voor zorgen dat deze strategie niet ook mislukt? Wat heeft hij geleerd van het falen van de Lissabonstrategie? Transparantie alleen is niet voldoende gebleken om soevereine landen te bewegen. Van Rompuy wil niet straffen, maar aanmoedigen. Wat vindt de premier van zijn plan om lidstaten die zich aan afspraken houden, voorrang te geven tot de Europese fondsen? De premier ziet wel wat in het Britse voorstel tot een jaarlijkse bespreking van het algehele economische beleid. Zonder bindende afspraken is dat niet meer dan een praatclub. Bovendien voert de OESO deze gesprekken ook al.

De heer **Van Bommel** (SP): Ik wil terug naar het hoofdstuk sancties als landen hun economieën niet hervormen naar de zin van de Europese Unie. Is D66 daar wel voor? De heer Pechtold legt deze vraag bij het kabinet neer, maar het kabinet heeft daar volgens mij een duidelijk standpunt over. Dat wil geen sancties. Ik steun dat. Hoe denkt de heer Pechtold van D66 hierover?

De heer **Pechtold** (D66): Voorzitter. Als je een goed Stabiliteits- en Groeipact met een duidelijke signaalwaarde hebt en daar afspraken over hebt gemaakt, met begrotingstekortpercentages, vind ik dat er ook sancties moeten zijn. We hebben nu termijnen van herstel. Ik denk dat sancties zowel in de repressieve als in de preventieve zin daarbij passen. Ik had het zojuist bijvoorbeeld over voorrang tot fondsen.

De heer **Van Bommel** (SP): Voorrang tot fondsen is wat er nu ongeveer op tafel ligt, maar sancties zoals het korten van bestaande fondsen voor landen zijn een heel andere kwestie. Daar is discussie over, maar gelukkig bestaat ervoor geen steun. Mag ik de woorden van de heer Pechtold zo opvatten dat hij dergelijke sancties ook niet steunt?

De heer **Pechtold** (D66): Die mag de heer Van Bommel zo niet opvatten. Ik ben overigens wel heel erg blij dat de collega van de SP-fractie, die toch altijd als de meest kritische figuur van Europa wordt gezien, het van groot belang vindt dat 27 landen afspraken over hun financiën maken en elkaar daaraan houden. Ik hoop ook dat de collega van de SP bereid is om mee te denken over hoe we landen daaraan kunnen houden, mede om drama's zoals met Griekenland te voorkomen.

De heer **Van Bommel** (SP): De heer Pechtold weet dat ik sinds het moment dat ik Kamerlid ben, steeds mijn kritiek op het Stabiliteits- en Groeipact heb geuit. Ik vind dat een zeer knellend pact. We hebben ook gezien dat landen er de hand mee lichten zodra hun dat uitkomt. Zeker de grote landen doen dat. De heer Pechtold wil sancties niet als instrument gebruiken om landen daaraan te binden, sterker dan nu het geval is. Dat neem ik maar even als winst.

De heer **Pechtold** (D66): En de SP was tegen de euro, maar het was toch een groot probleem geweest als we die twee jaar geleden niet hadden gehad. Nu moeten we er stevig aan werken, maar hebben we gelukkig die munt.

De heer **Van Bommel** (SP): Dit is uitlokking. Wat de euro voor Nederland en andere landen van Europa betekent, moet de komende jaren blijken. De toets vindt nu plaats. Wij zien dat een land als Griekenland wanneer het zijn eigen munt zou hebben gehad op een andere manier op deze crisis had gereageerd, en niet via het knellende pact zo fors zou moeten snijden in het eigen vlees. Die

situatie is op dit moment helemaal niet in beeld voor Nederland, maar komt wel in beeld voor landen als Spanje en Italië. Ik zou dus nog maar niet te vroeg juichen als ik u was, mijnheer Pechtold!

De heer **Pechtold** (D66): Ik juich nooit te vroeg. Ik zie alleen vanuit de decennia en de eeuwen die achter ons liggen dat wij in Europa economisch en financieel stappen voorwaarts maken. Soms is dat een stap die tot alertheid moet leiden, zoals nu met de euro. Er zijn andere broeders dan alleen Griekenland die op dit moment aandacht behoeven. Dat zie ik als een verbetering van het proces. De SP wil altijd maar terug.

Voor een sterke en interne Europese markt is de euro van groot belang. De kredietcrisis toonde het belang van een stabiele euro. Zonder bindende afspraken is de euro kwetsbaar. De premier stelde dat extra maatregelen nodig zijn om het Griekse tekort terug te dringen. Welke extra maatregelen heeft hij geëist en hoe dwing je die af? Welke toezeggingen zijn aan Griekenland gedaan?

Hoe gaat de minister-president ervoor zorgen dat ook andere lidstaten op het door het Stabiliteits- en Groeipact voorgeschreven pad blijven? En moet Europa ook extra eisen stellen aan bijvoorbeeld Spanje, Portugal en lerland?

Trichet vloog hals over kop terug uit Australië. Wat was zijn boodschap aan de regeringsleiders? De cijfers van de Griekse overheid leken volstrekt onbetrouwbaar. Nu blijkt dat Amerikaanse banken hulp hebben geboden bij het verdoezelen van slechte cijfers. Hoe beoordeelt het kabinet die praktijk? Vraagt dit om aanscherping van het toezicht op de financiën van lidstaten? Zijn er nog ondoorzichtige deals op de Griekse begrotingen of leningen die naar voren zijn geschoven? Welke extra instrumenten hebben de Europese Centrale Bank en Eurostat nodig om grip te krijgen op de cijfers van lidstaten?

Het is tijd voor een volgende stap van vrijblijvendheid naar een echte unie.

□

Mevrouw **Wiegman-van Meppelen Scheppink** (ChristenUnie): Voorzitter. De zorgen over de euro en de Griekse situatie hebben de afgelopen week het nieuws beheerst. Geplande onderwerpen op de informele Europese Raad, zoals het klimaat en Haïti, zijn niet of nauwelijks aan bod gekomen. Het klimaat en de rol van de Europese Unie in Kopenhagen waren de oorspronkelijke aanleiding voor Van Rompuy om deze top te organiseren, maar daarover is dus niet gesproken. Jammer, want dit onderwerp moeten wij zeker niet loslaten. Daar is het te belangrijk voor. Gelukkig is maart niet ver weg en volgens de vaste voorzitter wordt het op de officiële top die dan gepland is wel besproken.

Over toppen gesproken, Van Rompuy heeft verklaard dat hij elke maand wel een top wil. Het is mooi om mensen enthousiast aan de slag te zien gaan in een nieuwe functie, maar dat er iets is van concurrentie tussen de vaste en de roulerende voorzitter wordt nu wel zichtbaar. Het is natuurlijk prima dat Van Rompuy waar nodig het gesprek op gang brengt en faciliteert, maar op voorhand elke maand een top is echt te veel van het goede. De ChristenUnie vreest een inflatie van toppen en, erger nog, een deflatie van uitkomsten. Ook zorgelijk is dat het het evenwicht tussen de verschillende instituties in de Europese Unie in gevaar kan brengen.

Maar over naar Griekenland en de euro. Ik neem hierbij ook maar alvast de krantenverslagen over de Ecofin-raad mee, want berichten daarover zijn toch net iets concreter dan het verslag van de Europese Raad. Duidelijk is dat de IMF-route is afgesneden. Nederland moet dus nu ook mee in een Europees plan. In Het Financieele Dagblad van vanochtend beaamt minister Bos dit ook: "Wij gaan dit binnen Europa oplossen." Ik hoor graag wat meer over de manier waarop, zeker gelet op de verwachting dat dit geen geld gaat kosten, terwijl tegelijkertijd steun voor banken of het zorg dragen voor liquiditeit in de markten een oplossingsrichting is. Hoe is dat met elkaar te rijmen?

In het verslag van de Europese Raad wordt gesproken over extra maatregelen die moeten worden genomen, met als doel op het pad te blijven, zoals voorgeschreven door het Stabiliteits- en Groeipact. Uit het verslag blijkt ook dat de Commissie zo nodig extra maatregelen zal voorstellen, met gebruik van de expertise van het IMF. Moet ik dan echter denken aan Europese maatregelen, of aan maatregelen die specifiek voor Griekenland gelden?

Monitoring zal geschieden door de ECB. Die doet dat samen met de Commissie. Wat moet ik mij echter voorstellen bij de opmerking van Commissaris Olli Rehn dat de surveillance in de eurozone veel scherper moet? Is monitoring voldoende? Is dit niet inmiddels achterhaald door de werkelijkheid? Monitoring is immers geen dwangmiddel. De Europese Unie moet er nu voor zorgen dat afspraken worden nagekomen. Hoe kunnen wij de druk op Griekenland houden zodat men de afspraken nakomt? Ik hoor graag een reactie van de minister-president.

De fractie van de ChristenUnie kan zich een rol van de ECB daarbij heel goed voorstellen. Wij vinden zeker dat deze vraag moet worden meegenomen in de discussie over de Europese rol in financieel toezicht. Ik trek mijn vraag echter breder. Griekenland staat immers niet alleen. Wat wordt ondernomen om te voorkomen dat Griekenland gezelschap krijgt? Die vraag lijkt mij van essentieel belang, wetend dat beleggers de rente op leningen voor Griekenland nu sterk opdrijven om te testen hoe sterk de Europese Unie en de euro zijn.

Over de financiële situatie maak ik ook nog de volgende, niet onbelangrijke opmerking over de dubieuze adviesrol van een bank als Goldman Sachs. Het blijkt dat al langer bekend was dat er dubieuze praktijken waren. Dit bleek niet alleen uit krantenberichten, maar ook Eurostat heeft herhaaldelijk gewaarschuwd. Wat is er met deze adviezen gedaan? Griekenland is vast niet het enige land waarmee banken zaken hebben gedaan. Op dit moment is de vraag van belang hoe gehandeld moet worden. Zijn de regels voldoende duidelijk en beperkend? Wat zijn de mogelijkheden van de ECB ten aanzien van banken en lidstaten die zo onverantwoord bankieren en adviseren? Wat de ChristenUnie betreft worden dit creatieve boekhouden en de mogelijkheden om dit tegen te gaan, betrokken bij de herziening van het financiële stelsel en het uitwerken van het Europese toezicht. Ook speelt de morele vraag een rol of je moet willen dat banken een-op-een landen financieren. Het schijnt op grotere schaal te spelen. De fractie van de ChristenUnie maakt zich hierover zorgen.

De heer **Ten Broeke** (VVD): Ik vrees dat dit misschien

voor sommige landen de enige uitkomst is. Ik geef mevrouw Wiegman in overweging dat deze twee banken die Griekenland hebben geholpen – behalve Goldman Sachs is hierbij kennelijk nóg een zakenbank betrokken – als tegenprestatie voor deze creatieve boekhouding Griekse landingsrechten en loterijinkomsten hebben gekregen. Het gaat daarbij dus eigenlijk gewoon om zaken die Griekenland zouden moeten aangaan. De Europese Unie maakt ongeveer 6 mld. per jaar over aan een land als Griekenland. Dat land is een netto ontvangend land. Is de fractie van de ChristenUnie, anders dan de regering, met mijn fractie bereid om een einde te maken aan de houding waarbij je de voorschotten op structuurfondsen voor een land als Griekenland zou willen inzetten om aan dit in de ogen van mevrouw Wiegman moreel verwerpelijk gedrag een einde te maken? Een groot gedeelte van de 6 mld. zit in deze structuurfondsen.

Mevrouw **Wiegman-van Meppelen Scheppink** (ChristenUnie): De heer Ten Broeke zal hebben gemerkt dat ik in mijn bijdrage nog behoorlijk vragend bezig ben. Ik moet eerlijk zeggen dat de fractie van de ChristenUnie er nog niet exact uit is. Wij kunnen nog niet zeggen: dit is het plaatje, zo kunnen we gaan optreden en dit zal het resultaat zijn. Ik vind echter dat alle goede voorstellen en ideeën, die ook vandaag naar voren worden gebracht, het verdienen om overwogen te worden. Daarbij moeten wij ons afvragen wat werkt en wat goed is voor Griekenland, en met name wat goed is voor de Europese Unie en Nederland daarin. Kortom, er ligt mijns inziens genoeg om mee te nemen in de discussie over de herziening van de financiële markt en het toezicht daarop.

De discussie over de euro en de inrichting van het financiële stelsel raakt ook aan de discussie over de inrichting van de nieuwe Lissabonstrategie. Een duurzame groei heeft alles te maken met een duurzaam en verantwoord ingericht financieel stelsel, met verantwoordelijkheid die genomen moet worden door banken. Terecht heeft de minister-president dat in de discussie ingebracht. Deze twee zaken kun je zeker niet los van elkaar zien.

□

De heer **Ormel** (CDA): Voorzitter. Vandaag kijken wij terug op de Europese top van 11 februari. Iedere Europese top is belangrijk, maar deze was dat zeker, niet alleen omdat voor het eerst de nieuwe voorzitter van de Raad, de heer Van Rompuy, de leiding had, maar ook omdat de top grotendeels in het teken stond van de Europese reactie op de financiële problemen van Griekenland. Daarnaast werden de aanpak van het economisch herstel en de nieuwe EU 2020-Eindhovenstrategie besproken. Griekenland heeft tot op dit moment nog niet voor financiële steun aan de Europese deur geklopt en de raad laat zich daar in zijn statement na afloop van de top ook niet over uit.

De Europese Raad spreekt wel zijn politieke steun uit ten behoeve van bezuinigingsmaatregelen door de Griekse overheid, maar wat zijn de praktische consequenties van een politieke verklaring als deze? Hoe moet een eerste toetsing in maart 2010 gezien worden? Kan de premier aangeven wat er op 16 maart gaat gebeuren als de Ecofin gaat beoordelen wat tot nu toe door Griekenland is gedaan? Kan de premier ook aangeven of er tijdens deze Europese top niet alleen naar Griekenland is gekeken, maar ook naar landen als Spanje, waar nu ook heftig gedemonstreerd wordt tegen de voorgenomen bezuinigingen door de Spaanse overheid en waar deze maatregelen eveneens nog weinig effect lijken te sorteren? Of naar Portugal, Italië, Ierland of België? Het rijtje wordt langzamerhand onrustbarend groot.

Uit het verslag van de informele Europese top valt niet op te maken dat is gesproken over een betere handhaving van de Europese regels voor financiële markten. Hoe moet omgegaan worden met de vele hedgefondsen die actief bepaalde posities innemen en zinspelen op koersdalingen waardoor de reacties van de financiële markten weer zwaar zijn overtrokken? Onderstreept de minister-president de urgentie om snel de Europese regels voor de financiële markten te versterken?

Vele pleidooien worden op dit moment gehouden voor een politieke unie. Ik denk aan de voormalig thesaurier-generaal Maas in Buitenhof. Ik hoorde ook collega Pechtold in deze zin. Daartegenover staat het pleidooi van de Duitse eurocommissaris Oettinger om de Europese Unie, en dan in het bijzonder de Europese Commissie meer bevoegdheden te geven om in te grijpen als lidstaten de Europese begrotingsregels aan hun laars lappen. Hoe beoordeelt de regering het idee om de bepalingen in het Stabiliteitspact opnieuw te bekijken als de tekorten in de eurozone rond 2011 nog steeds niet verminderd zijn? Het is immers mede door de grote lidstaten zoals Duitsland en Frankrijk, die in het verleden afspraken van het Stabiliteits- en Groeipact onvoldoende hebben gerespecteerd, dat wij nu op de blaren zitten. Griekenland voldeed op het moment van toetreding al niet aan de Europese begrotingsregels. Nooit eerder is Griekenland gedwongen om te voldoen aan het Stabiliteits- en Groeipact. Nu moet het opeens met stoom en kokend water. Voor de nabije toekomst moet het Stabiliteits- en Groeipact meer afdwingbaar worden, maar door wie: door de raad, door de Commissie?

De CDA-fractie is een voorstander van een depolitisering van dit proces. Wij denken dan bijvoorbeeld aan de ECB of aan de vorming van zoiets als een EMF, een Europees monetair fonds. Wij begrijpen dat daar op dit moment nog onvoldoende instrumenten voor zijn. Daarom is de CDA-fractie op dit moment van mening dat het voortouw voor een pakket financiële maatregelen én voor de controle én voor de handhaving ervan in handen van de Europese Commissie moet worden gelegd, en niet in handen van de Ecofin minus Griekenland. Ik vraag de minister-president om een reactie.

De CDA-fractie is van mening dat de wijze waarop de lidstaten behoren te voldoen aan de afgesproken regels, toch vooral een verantwoordelijkheid van de lidstaten zelf is. Wij pleiten dus niet voor een politieke unie. Denkt u zich eens in. Als Griekenland belang hecht aan een pensioenleeftijd van 63 jaar – men heeft de pensioenleeftijd net opgehoogd naar 63 jaar – dan moet men ergens anders steviger op bezuinigen. Maar dan moet men ook niet verwachten dat een lidstaat waar men net heeft besloten om de pensioenleeftijd te verhogen naar 67 jaar, financieel te hulp schiet. Als wij een politieke unie hebben, zoals onder anderen de heer Pechtold aangaf, dan zouden wij dus in heel Europa dit soort maatregelen moeten gelijktrekken. Dat lijkt de CDA-fractie geen goede zaak.

Ormel

Gisteren zijn er in de Ecofin-raad afspraken gemaakt over het eventueel verstrekken van EU-leningen. Wordt de Kamer verwittigd over eventuele directe of indirecte steun aan Griekenland, voordat dit gebeurt? Wij hebben een Kameruitspraak, Kamerbreed, waarin staat dat als Griekenland geld nodig heeft, dit via het IMF moet. Niet voor niets heeft Nederland eind vorig jaar nog 16 mld. ter beschikking gesteld aan het IMF. Dat was onder andere voor steun aan gevallen zoals Griekenland.

□

De heer **Ten Broeke** (VVD): Voorzitter. In de aanloop naar deze ingelaste top, die eigenlijk over EU 2020 had moeten gaan, ontnam het Griekse gevaar ons allen de adem en misschien ook wel even het zicht op de langere termijn. Dat is overigens niet ten onrechte, want het jarenlange Griekse bedrog heeft zich als een koudvuur verspreid via de zuidrand van de Eurozone. Anders dan met een koudvuur, kunnen wij geen ledematen afzetten. Of beter gezegd: wij kunnen geen lidstaten uit de muntunie zetten.

Toch is de nood van een strikte handhaving van de afspraken in het Stabiliteitspact nog nooit zo groot geweest. In deze Kamer en daarbuiten wordt de VVD wel verweten een soort pactfetisjisme te bedrijven. Het wordt nu echter zonneklaar hoe gevaarlijk het is geweest dat wij dit pact hebben laten verkrachten, doordat werd geaccepteerd dat de automatische stabilisatoren niet langer en niet door iedereen hoeven te worden gerespecteerd. Nu ligt het pact langs de weg, of beter gezegd: langs het pad van goede bedoelingen dat Europa altijd weer verkiest boven de kleinere, maar onomkeerbare stappen in de goede richting. Het pact is klaar voor de schroothoop van de geschiedenis, tenzij wij beseffen dat er nu iets moet veranderen. De urgentie kan niet groter zijn. De directe bedreiging voor de Nederlandse economie, de Nederlandse spaartegoeden en de Nederlandse pensioenen is reëel. Het kortetermijneffect van een lagere eurokoers voor de Nederlandse export zinkt in het niet bij schadelijke langetermijneffecten.

De VVD-fractie zal niet accepteren dat Nederlandse pensioengerechtigden die tot hun 67ste jaar buffelen en sparen, er daarna achter komen dat zij de vrucht van hun arbeid en hun spaarzin als sneeuw voor de mediterrane zon zien wegsmelten omdat Griekse ambtenaren, die hun leven lang niet ontslagen konden worden en vanaf hun 63ste met pensioen konden gaan, met succes een Europese bail-out konden bewerkstelligen.

Daarom wil ik van de premier vandaag nadere uitleg over het statement dat door Herman van Rompuy werd voorgelezen. Wellicht heb ik het verkeerd verstaan, maar in dat statement werd in ieder geval niet onomwonden weggenomen dat een bail-out onmogelijk is of dat wederzijdse begrotingssteun wordt afgewezen.

Over het optreden van "the Hermanator" en de speciale top het volgende. Vier toppen zijn wat ons betreft genoeg. Tijdens toppen wordt traditioneel al weinig gerealiseerd. Wij moeten dus inflatie van EU-toppen voorkomen. Er is geen economische regering in Europa, er komt geen economische regering in Europa. En ja, er is alleen een "ever closer union", wat dit ook moge betekenen.

De heer **Van Bommel** (SP): Dit klinkt mij als muziek in de oren.

De heer **Ten Broeke** (VVD): Dat dacht ik al.

De heer **Van Bommel** (SP): Ik wil de heer Ten Broeke daarover graag wat laten doorpraten. Neem bijvoorbeeld de beperking van het aantal topbijeenkomsten. Hij weet dat ik daarvan altijd een groot voorstander ben geweest. Ik heb op dat punt ook voorstellen aan de Kamer voorgelegd. Die konden nooit op een meerderheid rekenen. Zal de heer Ten Broeke op dit punt de Kamer een voorstel voorleggen? Ik doe dan namelijk graag met hem mee.

De heer **Ten Broeke** (VVD): Ik heb gezegd dat ik vier toppen voorlopig genoeg vind. Er kan wel eens een aanleiding zijn voor een extra top; dat sluit ik niet bij voorbaat uit. Ik vind ook dat wij het regime van de toppen nu even aan de voorzitter moeten overlaten. De voorzitter schijnt al te hebben aangekondigd dat hij ook maandelijks bijeen wil komen. Ik las dat nergens anders dan in publicaties in de pers, en die zijn dan toch wat secundair. Ik meen dat de premier er een reactie op heeft gegeven. Daarom wil ik bij dezen in ieder geval de premier steunen als hij zegt dat elke maand bijeenkomen toch een tikje veel is.

De heer **Van Bommel** (SP): Wij zullen afwachten of de minister-president vandaag in zijn antwoord in dit debat daarover net zo stellig is. U zult het echter toch met mij eens zijn dat het met deze vaste voorzitter helemaal de verkeerde kant opgaat. Er wordt gesproken over één top per maand in plaats van over een beperkt aantal toppen en de voorzitter neemt zelf de woorden "economische regering" in de mond. Dat is toch absoluut niet de kant die we op moeten?

De heer **Ten Broeke** (VVD): Het is net of u nu weer mijn tekst voorleest, dus het lijkt me verstandig om mijn lied dat u zo bekoort nog even door te zingen.

Er is dus geen economische regering en er komt geen economische regering in Europa. Er komt alleen een ever closer union, wat dat dan ook zijn moge. Europa komt er echter achter dat verdere toenadering niet hetzelfde is als intensievere samenwerking. Behalve gebrek aan urgentie verwijt ik Europa dan ook een gebrek aan relevantie. In plaats van de succesformule van de interne markt verder uit te werken, laat men het nieuwe merken regenen in de EU-supermarkt. Klimaatbeleid, vergrijzingsbeleid, sociaal beleid, versnelde uitbreiding, emancipatiebeleid, en zo kan ik nog wel een tijdje doorgaan.

Een voorbeeld daarvan stond ook in de brief van de minister-president die wij mochten ontvangen. Hij zegt daarin: de EU heeft een nieuwe strategie nodig met beperkte, maar ambitieuze doelstellingen. Dat is precies wat wij ook willen, prima! Hij gaat echter verder. Waarom hebben we dat nodig? Volgens hem om de typische, Europese sociale markteconomie te behouden. Welke sociale markteconomie bedoelt de premier? Is dat de Angelsaksische, de Rijnlandse, de Scandinavische of die van de Club Med?

Europa kan alleen geloofwaardig zijn en relevant blijven als de schoenmaker hier bij zijn leest blijft. De Europese Commissie zegt bijvoorbeeld over de consumentenpolitiek – dat heeft ze zelf verzonnen – dat de uitkomst van een marktproces vanaf nu sociaal aanvaardbaar moet zijn. Wat is dat? We hebben een Warenwet die toezicht houdt op de kwaliteit van

producten. We hebben een Mededingingswet die kartelvorming en prijsafspraken moet voorkomen. Nu moeten producten dus ook "sociaal aanvaardbaar" zijn! De consument is in onze ogen autonoom. We gaan hem toch niet ook nog peilen op dit soort voorkeuren? Dit soort zaken gaat ten koste van de doelmatigheid en de efficiëntie in de markt.

EU 2020 moet inderdaad een ambitieuze agenda zijn, maar vooral beperkt. Daarom moet EU 2020 zich wat de VVD betreft richten op de kerntaken. Een van die kerntaken is handelsbeleid. Wij zouden een akkoord op basis van een nieuwe Doha-ronde verwelkomen. Andere kerntaken zijn landbouwhervormingen, mededingingsbeleid, de weerstand tegen verder protectionisme en interne marktbeleid. Op dat laatste gebied is er nog erg veel te doen, maar ik geef ook de suggestie om eindelijk eens werk te maken van een interne markt op energiegebied. Tot de kerntaken behoren verder de dienstenmarkt, die de minister-president zelf noemt maar waar hij niet zo veel aan doet, en natuurlijk ook de muntunie waar we het nu over hebben.

De muntunie en het economisch beleid moeten beter afgestemd worden, dat kan niet anders. Wie echter niet de toon zingt, wie vals zingt of zelfs vals speelt, moet dat ook merken. Daarom pleit de VVD ervoor om het instrumentarium van de EU-begroting in te gaan zetten: liefst een moderne begroting, maar voorlopig nog even de bestaande. Dan zijn de structuur- en cohesiefondsen ideaal om gewenst gedrag af te dwingen en kunnen we ook hervormingen afdwingen, zoals de heer Van Bommel suggereert. Niet alleen de carrots, maar juist ook de sticks zijn noodzakelijk. Wij kunnen het ons niet langer veroorloven om structuurfondsen als middel om gedrag te beïnvloeden af te wijzen, zoals de regering doet. We kunnen niet toestaan dat de structuur en de cohesie eraan gaan onder het mom van diezelfde structuur en cohesie. Zij mogen niet stuklopen op de Griekse mythologische rotsen.

De Grieken ontvangen wel 6 mld. aan netto bijdragen van Europa, maar huren New Yorkse zakenbankiers in om datzelfde Europa te bedotten. Zij willen er dan wel loterijinkomsten en landingsrechten voor teruggeven. Dan ook de fondsen inzetten! Daarom stelt de VVD voor dat in het kader van de bindende afspraken in EU 2020 – een agenda die we nog niet kennen, maar die vooral beperkt moet zijn – om naleving van het Stabiliteitspact af te dwingen, sancties geoorloofd zijn. Het is do or die, het is de hoogste tijd. De muntunie kan niet zonder. Het systeem van voorschotten, zoals het gaat met de structuurfondsen, moet dus worden ingezet – niet betalen, achterhouden – om hervormingen af te dwingen die een begrotingstekort van 3% en een staatsschuld van 60% binnen de EU realistisch in beeld brengen. De euro is geweldig geweest, althans voor externe bedreigingen. Toen de torens van het WTC op 9/11 vielen, bleef de euro overeind. Toen we een financiële meltdown meemaakten, bood de euro ons een koel hoofd. De Nederlandse exportsector exporteert voor 80% naar de interne markt; ook daarvoor is de euro fantastisch. Het enige waar de euro niet tegen kan, is intern verraad. Wie dat toestaat, verraadt zichzelf en zijn Europese idealen, en verliest zijn geloofwaardigheid in de ogen van de financiële markten, van Azië, van de VS, oftewel de G2 en van onze burgers, waarom het uiteindelijk te doen is. Europa moet terug naar de uitgangspunten. Alles wat de Europese burgers niet welvarender, niet vrijer en niet veiliger maakt, is niet de moeite waard. Daarom vraag ik de regering welke extra bevoegdheden er voor Eurostat komen om in de boeken te kijken. Hoe gaat de premier die 2020-agenda ambitieus maar vooral begrensd houden? Wanneer ontvangen wij de nieuwe Lissaboninzet? Een suggestie: kijk eens naar de aanbevelingen die de premier van de European Round Table van industriëlen heeft gekregen. Daarin staan heel concrete maatregelen.

Er is een Chinees teken voor het woord crisis, dat bestaat uit twee karakters. Aan de ene kant kansen en aan de andere kant bedreigingen. Het Europa dat er niet uitkomt wie Obama de hand moet geven, het Europa dat persconferenties geeft die verwaaien in de wind en voor de rest niet anders dan lucht produceren, het Europa dat via een sms'je te horen krijgt dat de eigen milieutop is mislukt, dat Europa is irrelevant. De VVD is een pro-Europese partij die zich wel zorgen maakt over de geloofwaardigheid en het succes van Europa in de ogen van haar burgers. De VVD wenst ook naar hen te luisteren, mijnheer Pechtold, ook als die burgers dat uitspreken in een referendum.

Dus komt het nu op daden aan. De EU 2020-agenda moet worden beperkt tot kerntaken. Ik heb suggesties gedaan en verwijs daarbij nogmaals naar de European Round Table. Het Stabiliteitspact moet worden geschraagd door een Europese Commissie. De voorstellen van commissaris Oettinger over sanctionering via de structuurfondsen zijn interessant en de EU-begroting moet kleiner, moderner en beter worden en moet de problemen van vandaag weerspiegelen. Dat is de inzet voor dit jaar en de tijd is er nog nooit zo rijp voor geweest.

□

De heer **Blom** (PvdA): Voorzitter. Laat ik eerst de minister-president danken voor het verslag van de informele Raad. Los van de inhoud zou ik eigenlijk wel eens willen weten hoe hij die bijeenkomst heeft ervaren. Onze staatssecretaris heeft daarover in een dagblad een aantal opmerkingen gemaakt, onder andere dat er een heel divers pluimage van staatshoofden en regeringsleiders aan de tafel zit. Ik ben benieuwd hoe de premier dat heeft ervaren.

Inhoudelijk kunnen wij concluderen dat de minister-president het standpunt van Nederland dat in AO's eerder is besproken duidelijk kenbaar heeft gemaakt. Dat zijn wij de laatste tijd ook van hem gewend. Hij heeft de conclusies uit de AO's prima overgebracht.

Ik heb het maar niet over Griekenland. Daarover is in de Ecofin de afgelopen dagen al een en ander geroepen, dus dat ga ik nu niet dunnetjes overdoen.

Over de strategie Euro 2020 lijkt er overeenstemming in de Raad te zijn over het centraal zetten van duurzame groei en werkgelegenheid, de uitdagingen van klimaatveranderingen, energieschaarste en efficiënt gebruik van grondstoffen. De PvdA-fractie wil de premier dan ook vragen of er tijdens deze Raad ook overeenstemming is gekomen over een aantal ambitieuze haalbare doelstellingen. Dat was immers de inzet van mijn partij tijdens het voorbereidings-AO. Wij pleitten ervoor de doelstellingen beperkt te houden en objectief meetbaar, waardoor je deze na een bepaalde periode kunt afrekenen. Volgens de vaste voorzitter Van Rompuy was er sprake van een constructieve discussie over deze zaak en ik ben benieuwd wat onze minister-president daarvan vindt.

Blom

Wij moeten helaas wel constateren dat het beperkt houden van de agenda geen garantie is dat alle geagendeerde onderwerpen ook aan de orde komen. Het is jammer – ik denk dat onze premier dat zal beamen – dat het onderwerp klimaatonderhandelingen en met name de strategie van de EU voor de volgende klimaattop niet is besproken. Ik herhaal mijn woorden van vorige week in het voorbereidings-AO dat de PvdA er voorstander van is om er nu onderhandelingstechnisch voor te zorgen dat de Europese Unie met een mandaat gaat werken dat op basis van vooraf afgesproken doelstellingen tot stand is gekomen. Want de mandatering van de EU is binnen zo'n klimaattop van het grootste belang. De EU moet met één mond praten en zich niet tijdens de onderhandelingen terugtrekken om nog een keer onderling het een en ander te konkelfoezen. Wij hopen natuurlijk dat het onderwerp klimaat bij de volgende Europese Raad wel aan de orde komt en dan met name de mandatering van de onderhandelingen door de EU.

□

De heer **De Roon** (PVV): Voorzitter. De Europese Unie zou in de afgelopen tien jaar op de kaart worden gezet als de meest concurrerende en dynamische kenniseconomie ter wereld. Die zogenaamde Lissabonstrategie is grotendeels op een fiasco uitgedraaid. Een aaneengesloten kenniscentrum is niet van de grond gekomen omdat het belangrijke en concrete streven om 3% van het bruto binnenlands product te investeren in onderzoek en ontwikkeling compleet is mislukt. Daardoor blijft Europa achterlopen op andere landen zoals de VS, Japan en Korea, waar die investeringen in onderzoek veel hoger zijn.

De Europese Unie boet dan ook steeds meer in op haar concurrentiepositie in vergelijking met andere grote economieën. Maar dat mag voor niemand natuurlijk nog een verrassing heten, want jaren geleden kon al worden voorzien dat dat actie- en ontwikkelingsplan zou falen vanwege het magere draagvlak onder politici en ondernemers. Dat stond aan het realiseren van die mooie doelen in de weg.

Na deze grote politieke blamage binnen de Europese Unie wil de Nederlandse regering het met de Europese Unie opnieuw gaan proberen met de zogenaamde Europa 2020-strategie om de Europese economie uit het slop te trekken. En om het nog wat moeilijker te maken, wil de regering dat dan ook doen met inachtneming van duurzaamheids- en klimaatdoelstellingen. Minister-president Balkenende heeft vorige week tijdens het algemeen overleg dat voorafging aan de Europese top gezegd dat de doelstellingen voor de Europese Unie 2020 concreter zullen zijn dan ze voor de Lissabonstrategie waren. Er zou lering zijn getrokken uit het mislukken van de Lissabonstrategie. Ik moet zeggen dat ik in het verslag van de Europese top van die concreetheid nog niet zo heel veel heb teruggezien.

In de Europese top zou van gedachten worden gewisseld – dat was in ieder geval de inzet van onze regering – over de governance van de 2020-strategie. Ik zou toch wel wat meer willen weten over de uitkomst van die discussie. Wat gaat de minister-president daarmee doen?

Het moge duidelijk zijn, wij, de PVV, hebben nog niet heel veel gezien dat vertrouwen geeft in de geloofwaardigheid van die EU-strategie voor 2020. Dit moet natuurlijk nog verder ontwikkeld worden, dus ik geef het nog het voordeel van de twijfel, maar heel veel aanknopingspunten voor een groot vertrouwen daarin zie ik nog niet.

De plannen voor het volgende decennium zijn niet revolutionair maar lijken meer een inhaalslag te zijn om de doelen te bereiken die in de afgelopen tien jaar nog te ver bleken te liggen. Dus nogmaals, minister-president, wat kunt u ons nu vertellen over de governance die u en de Europese top nodig hebben geacht en nodig achten om die 2020-strategie een succes te laten worden? Ik lees bijvoorbeeld in het verslag van de Europese top over meer monitoring en het Engelse en ook door Nederland gesteunde voorstel om eenmaal per jaar het algehele economische beleid in de Unie te bespreken. Is dat het nu als het gaat om die governance? Is dat de door Nederland beoogde versterking van de governance van de EU 2020-strategie? Graag een reactie en meer uitleg van de minister-president.

Dan schakel ik nu over naar het bedrog door Griekenland. In 2001 is dit land op basis van slechte cijfers toch lid geworden van de eurogemeenschap van de Europese Unie. Sindsdien is Griekenland blijven liegen en bedriegen over de financiën door met cijfers te sjoemelen. De gevolgen die dit nu heeft voor de Europese Unie kunnen enorm zijn. Het begrotingstekort van Griekenland is inmiddels zo hoog dat de stabiliteit van de euro in gevaar kan komen. Dit bewust onverantwoordelijke gedrag van Griekenland moet natuurlijk niet worden beloond door de Europese Unie voor sinterklaas te laten spelen. Dat is moreel verkeerd en ook ondermijnt dat het vertrouwen van de burgers in de Europese Unie. Er zal meer duidelijkheid moeten zijn – wat dat betreft ondersteun ik het betoog van de woordvoerder van de VDD – over de verantwoordelijkheid die wij als landen binnen de eurozone gezamenlijk hebben voor de munteenheid en de waarde van die munt. Die verantwoordelijkheid is gespreid. Een aantal landen neemt die verantwoordelijkheid niet in acht. Griekenland is daarvan op dit moment het duidelijkste voorbeeld. Dat moet echt beter worden en daar moeten betere afspraken over komen. Wat mij betreft zou dat komend jaar een belangrijk thema moeten worden: hoe maken wij de euro en de stabiliteit en betrouwbaarheid van de euro weer geloofwaardig? Griekenland heeft de afspraken jarenlang op schandalige wijze genegeerd en gemanipuleerd en is daar nooit voor gestraft. De PVV stelt zich dan ook op het standpunt dat Nederland en de EU dit land financieel geen hulp moeten bieden. Griekenland heeft deze puinhoop veroorzaakt en moet die zelf oplossen. Voor leningen moet Griekenland maar aankloppen bij het IMF.

Door grote veranderingen en verschuivingen op het economische wereldtoneel moet de EU haar plaats steeds meer vinden naast en soms zelfs achter de VS en vooral opkomende wereldmachten zoals China en India. Als Europa daarbij achterblijft, wordt het straks genadeloos van dat grote economische strijdtoneel af geknikkerd. Daarom is het van het grootste belang dat de Europese partners jegens elkaar betrouwbaar en solidair zijn en zich aan de afspraken en spelregels houden. Dat is vandaag mijn thema. Ik vraag de minister om dit te maken tot het centrale onderdeel van de governance, van de hele EU 2020-strategie. Zo vanzelfsprekend is het de afgelopen jaren immers niet geweest dat de Europese landen betrouwbaar waren en zich aan de afspraken

hielden. De Europese geschiedenis laat dat zien. Ik noem maar één voorbeeld: de wijze waarop Roemenië en Bulgarije door de hand te lichten met de regels en de afspraken de EU in zijn gerommeld, is natuurlijk schandalig geweest. Laten wij echter vooral niet stilstaan bij het verleden. Dat wil ik ook niet steeds doen. Laten wij kijken naar de toekomst. Ik vraag de minister-president dus om heel uitdrukkelijk te reageren op onze met de VVD gedeelde wens en behoefte om ervoor te zorgen dat wij een betere structuur en betere afspraken krijgen en dat het naleven van afspraken in de komende jaren een centraal thema wordt in de economische ontwikkeling van Europa.

De heer **Ormel** (CDA): Ik ben zeer verheugd over uw bijdrage, want u laat nu voor het eerst horen dat u zich zorgen maakt over het dewesterniseren – zoals het door Heisburg wordt genoemd – in plaats van het globaliseren, waardoor de economische macht steeds meer verschuift naar Azië, met name China. U roept de regering ertoe op om samen met de andere Europese landen goede afspraken te maken en die afspraken na te komen. Mag ik hierin een verandering zien van het beleid tot nu toe? Tot nu toe zei u immers dat Nederland alles in zijn eentje moest oplossen.

De heer **De Roon** (PVV): Op het punt van de economische samenwerking in Europa is het beleid bij de PVV nooit geweest dat Nederland alles in zijn eentje moet oplossen. Dat is onzin. De EU is wat ons betreft vooral een economische unie en daar zou het ook bij moeten blijven. Die economische unie moet heel sterk en krachtig worden. Dat is vanaf het begin ons doel geweest en daar is helemaal niets aan veranderd. Voor een economische unie die sterk en krachtig moet kunnen zijn in de wereld, is het echter wel heel belangrijk dat de daaraan deelnemende landen elkaar kunnen vertrouwen en er niet van moeten uitgaan dat iemand bezig is om de boel op te lichten. Daar moeten wij echt van af. Daar moeten wij nu aan gaan werken. Als wij dat niet doen, zullen de komende jaren steeds opnieuw schandalen zoals met Griekenland naar boven komen en de boel verzieken.

De heer **Ormel** (CDA): U pleit dus voor een versterking van de positie van de euro en voor het maken van nadrukkelijke afspraken met de landen in de eurozone. Ik begrijp hieruit dat u nu ook echt een voorstander van de euro bent.

De heer **De Roon** (PVV): Het lijkt net alsof de heer Ormel denkt dat wij daar geen voorstander van waren. Wij zijn er altijd voorstander van geweest dat wij, als die eurozone er is, daar een krachtige zone van maken. Het zou uiteraard idioot zijn om te zeggen dat wij geen voorstander zijn van een sterke euro. Natuurlijk moet de euro sterk en stevig zijn. Het is de gedeelde verantwoordelijkheid van de landen in de eurozone om daaraan te werken. Dat kan alleen als de partners in dat spel altijd betrouwbaar zijn. Dat is de kern van wat ik de minister-president vandaag wil voorhouden. Ik vraag hem om daarop te reageren, want als dit de komende jaren geen centraal thema wordt in de opstelling van de Nederlandse regering ten opzichte van de andere partners, voorzie ik echt slecht weer.

De **voorzitter**: Op verzoek van de minister-president schors ik de vergadering tien minuten om hem de gelegenheid te geven zijn antwoord voor te bereiden.

De vergadering wordt van 14.20 uur tot 14.30 uur geschorst.

□

Minister **Balkenende**: Voorzitter. Ik dank de leden van de Kamer voor hun inbreng in deze termijn. De Kamer heeft met belangstelling de ontwikkelingen gevolgd. Het was inderdaad een bijzondere Europese Raad, al was het alleen maar omdat het een extra top was. Er zijn veel vragen gesteld. Ik wil het als volgt doen: mijn betoog is opgedeeld in een aantal onderdelen. Eerst zal ik stilstaan bij het onderwerp Griekenland, vervolgens bij het thema EU 2020. Daarna zal ik ingaan op enkele ervaringen met de Europese Raad onder het nieuwe verdrag: daarover zijn hier al opmerkingen gemaakt. Wellicht daarna nog een enkel woord over de brief die het kabinet heeft gestuurd aan de nieuwe Europese Commissie. Ten slotte nog de onderwerpen klimaat en Haïti. Mijn aanpak is als volgt: ik geef eerst kort in algemene zin aan wat er te melden valt over de Europese Raad en daarna zal ik ingaan op de specifieke vragen die zijn gesteld. Dat is de structuur van mijn betoog.

Hoewel de informele Raad was georganiseerd om te spreken over de EU 2020-strategie, stond de bijeenkomst vooral in het teken van de financieel-economische situatie in Griekenland. Iedereen was het erover eens dat de Griekse regering alles in het werk moet stellen om zo snel mogelijk haar budgettaire problemen aan te pakken. We moeten de verantwoordelijkheden daar leggen waar ze horen. Griekenland staat onder versterkt toezicht. Het heeft een pakket ingrijpende maatregelen voorgesteld, zoals de hervorming van het belastingstelsel, een verlaging van 10% van de totale loonkosten in de publieke sector, het terugbrengen van het aantal ambtenaren en de hervorming van het pensioenstelsel. De Ecofin-raad heeft gisteren besloten dat Griekenland volgende maand al moet laten zien dat het voldoende maatregelen neemt om het begrotingstekort te verminderen met 4% in 2010. Als Griekenland dreigt af te wijken van het pad naar tekortreductie, dan zullen aanvullende maatregelen genomen moeten worden door Griekenland. Dat zal dan in samenspel moeten gebeuren met de Europese Commissie, de Europese Centrale Bank en het IMF. Het volgende belangrijke moment is mei, want dan moet Griekenland een voortgangsrapport indienen. De Griekse premier Papandreou heeft ook duidelijk gemaakt dat te beseffen en daartoe bereid te zijn.

Laten we nog een keer onderstrepen dat hij niet gevraagd heeft om financiële steun. Wel komt er technische hulp, zowel vanuit de Europese Commissie, de ECB als het IMF om de benodigde hervormingen zo snel mogelijk door te voeren. Daarbij hoort ook het op orde krijgen van de statistieken, wat een bittere noodzaak is. Dat is een preventieve boodschap. Dat betekent dus niet dat Europese maatregelen nodig zijn of dat daarover wordt gesproken, integendeel. In een situatie als deze is vertrouwen belangrijk. Dat wordt bevorderd door duidelijk te maken dat de landen van de eurozone gezamenlijk optrekken. Wij moeten onderkennen dat dit ook voor Nederland belangrijk is, zowel wat betreft een stabiele koers voor de euro als voor de investeringen die

Nederlandse bedrijven in andere eurolanden hebben gedaan. Hetzelfde vertrouwen wordt vooral bevorderd door een ferme boodschap aan het adres van Griekenland dat het de nodige maatregelen moet nemen én door intensief toezicht van de Europese Commissie daarop. Overigens geldt voor alle eurozonelanden dat zij moeten zorgen voor herstel van gezonde overheidsfinanciën. Als daarvoor pijnlijke maatregelen nodig zijn, moeten die genomen worden. Daarover bestond donderdag ook overeenstemming. Wij hebben te maken met gemaakte afspraken. Wij kunnen daar niet duidelijk genoeg over zijn. Ik kom er straks nader op terug.

Er is zeer terecht gesproken over bijvoorbeeld de werking van het Stabilteits- en Groeipact. Als dat op een gegeven moment niet voldoende geloofwaardig is, krijgen wij problemen. Wij moeten elkaar houden aan de afspraken. Anders gaan zaken niet goed. Dat is ook de reden dat ik in mijn interventie heb gesproken over wat ook in de verklaring staat: "All euro area members must conduct sound national policies in line with the agreed rules." Dit is een appel aan iedereen om zich aan de afspraken te houden. Iedereen weet dat het niet alleen over Griekenland gaat. Laten wij eerlijk zijn: het gaat over de geloofwaardigheid van het europroject. Dat is naar voren gekomen. Het is ook goed dat het vandaag is onderstreept.

Mij is gevraagd naar de betekenis van de vaststellende verklaring dat de landen van de eurozone zo nodig gecoördineerde maatregelen zullen nemen om de financiële stabiliteit van de eurozone te waarborgen. Er staat wat er staat. Het is een signaal aan de financiële markten en aan investeerders dat het niet nodig is om te twijfelen aan de stabiliteit van de euro.

Ik kom bij de afzonderlijk gestelde vragen, eerst die van de heer Van Bommel. Die vraagt of de aanval van de financiële markten op Griekenland niet pleit voor een Tobintaks. Er wordt op dit moment nagedacht over een bankenheffing, bijvoorbeeld in de Verenigde Staten. In april verschijnt hierover een IMF-rapport. Of zoiets doorgang moet vinden en in welke vorm, is nog onderwerp van bespreking en overleg. Aan alle opties zitten voor- en nadelen en sowieso dient een heffing als de Tobintaks wereldwijd te worden ingevoerd om effectief te zijn en niet concurrentieverstorend te werken. In Nederland zijn overigens de kosten van de steun aan financiële instellingen op die instellingen zelf verhaald. Dat neemt niet weg dat aanvullende maatregelen om moral hazard te voorkomen, moeten worden bezien. Ik heb aangegeven dat over dit punt gediscussieerd wordt en dat ernaar gekeken wordt. Wij zullen daarop terugkomen.

Dan kom ik op een interessante vraag van de heer Van Bommel: zou Griekenland niet beter af zijn geweest als het de drachme had gehouden of zou het nu beter af zijn met een nieuwe eigen munt. Dat zou duur en tijdrovend zijn. Als bedrijven weer van de euro afstappen, moeten zij hun administratie weer aanpassen. Devaluatie kan op de korte termijn aantrekkelijk lijken voor de concurrentiepositie, omdat de munt kan devalueren. Echter, de prijs hiervoor is dat de importproducten veel duurder worden. Deze moeten immers met een zwakkere drachme worden betaald en bovendien zal de bestaande schuldenlast, die in euro's is, dan juist nog veel zwaarder wegen. Bovendien zal Griekenland een hogere rente op de nieuwe schuld moeten betalen omwille van het wisselkoersrisico, waardoor crediteuren een hogere rentepremie zullen vragen. Dat zou voor een land als Griekenland, met hoge schulden en hoge tekorten, zeer kostbaar zijn. Structurele hervormingen zijn voor Griekenland sowieso noodzakelijk.

De heer Van Bommel heeft ook gevraagd hoe het zit met de economische regering. Ook de heer Ten Broeke heeft daarover gesproken. Dat hangt vooral samen met de vraag welke definitie hier nu eigenlijk aan wordt gegeven. Als het gaat om afstemming op beleidsterreinen die vallen onder de communautaire bevoegdheden, gebaseerd op Europese verdragen zoals de globale richtsnoeren voor het economisch beleid of de coördinatie op basis van het Stabiliteits- en Groeipact, dan geldt deze vorm van beleidscoördinatie al sinds jaar en dag. Hij is dan ook in verdragen vastgelegd. Daarnaast is er afstemming op de beleidsterreinen die weliswaar vallen onder de nationale bevoegdheden, maar die om goede redenen wel in Brussel worden afgestemd. Een voorbeeld hiervan is de afstemming van de maatregelen die diverse lidstaten hebben getroffen om de financiële en de economische crisis het hoofd te bieden, het financieel toezicht te versterken of exit-strategieën voor de crisis vast te stellen. Ook dat is eigenlijk een vorm van governance. De afgelopen tijd hebben wij ervaring gehad met de vragen: hoe gaan wij om met stimulering, hoe gaan wij om met exit-strategieën, hoe gaan wij om met toezicht? Dat is ook een vorm van coördinatie. Dit zijn weliswaar nationale maatregelen gebaseerd op nationale bevoegdheden, maar deze maatregelen worden wel in Europees verband op elkaar afgestemd, bijvoorbeeld omdat het belangrijk is dat de diverse nationale maatregelen elkaar niet tegenwerken of andere onbedoelde, nadelige gevolgen hebben voor andere lidstaten. Dat heeft goed gewerkt, dus ik ben voorstander van een dergelijke vorm van economic governance. Ik ben geen voorstander van vormen van governance op nieuwe beleidsterreinen waarbij, zonder dat dit in de Europese verdragen is vastgelegd, nationale bevoegdheden onder zeggenschap van de EU worden gebracht en waarbij lidstaten zeggenschap verliezen.

De heer Van Bommel heeft gevraagd: is het voorschrijven van allerlei maatregelen door de Europese Commissie voor het pensioenstelsel, arbeidsmarkt en dergelijke niet in strijd met de nationale soevereiniteit van Griekenland. Dat is een interessante en belangrijke vraag. Griekenland is zelf verantwoordelijk voor het op orde brengen van de overheidsfinanciën. Griekenland heeft zelf een pakket maatregelen gepresenteerd waarmee het land het tekort wil aanpakken. Als dit onvoldoende blijkt, zal de Europese Commissie meer maatregelen eisen. De Commissie zal dan samen met de Europese Centrale Bank en het IMF voorstellen doen. Het is vervolgens aan Griekenland om te besluiten welke additionele maatregelen het treft om het tekort conform de afspraak met 4% te verlagen.

Mevrouw **Wiegman-van Meppelen Scheppink** (ChristenUnie): Ik kom even terug op het vorige punt. De minister-president heeft heel kernachtig neergezet hoe het zit met de bevoegdheden en de governance en waar de basis van verdragen onder ligt. Ik ben echter op zoek naar het antwoord op de vraag of wat wij op dit moment in handen hebben voldoende is. Zeggen wij: in de economische voorspoed, zoals wij die jarenlang in de Europese Unie hebben gekend, werkt die afstemming prima, dat loopt als een trein? Of zeggen wij: nu het

allemaal wat tegenzit, blijken de instrumenten die wij hebben, wellicht onvoldoende te zijn? Ligt er voldoende, maar is het nu even goed kijken welk instrument wij op welke manier inzetten?

Minister **Balkenende**: Is het goed als ik hierop straks terugkom? Ik heb mij voorgenomen de vragen van de sprekers even langs te lopen. Deze vraag is gesteld en daar wil ik straks op terugkomen. Dan houd ik structuur in mijn betoog. Ik begrijp de vraag van mevrouw Wiegman zeer wel. Die heeft ook te maken met de geloofwaardigheid van het project.

De heer Pechtold heeft de vraag gesteld: heeft Eurostat zitten slapen de laatste jaren? Naar aanleiding van het algemeen overleg van vorige week had de heer Pechtold nog een antwoord tegoed: nee, Eurostat heeft gebruikgemaakt van de bevoegdheden die het had, namelijk een halfjaarlijkse verificatie van de cijfers die lidstaten indienen, dialoogmissies en methodologische bezoeken. Er is een grondige controle van de gegevens. Er zijn diverse bezoeken geweest aan Griekenland. De bevoegdheden van Eurostat zijn in 2005 vastgelegd. Toen werd geoordeeld dat verdere bevoegdheden niet nodig waren. De Commissie wil nu de bevoegdheden van Eurostat uitbreiden, maar daarvoor is een Raadsbesluit nodig. Het voorstel daartoe is bedoeld om de Commissie en de lidstaten in staat te stellen om doeltreffend de overheidsfinanciën te verbeteren. Dat gebeurt in een aanpak die op twee pijlers is gebaseerd. In de eerste plaats zijn dat frequentere en uitgebreide periodieke statistische bezoeken in het kader van de standaard buitensporigtekortprocedure. In de tweede plaats kan Eurostat aanvullende methodologische bezoeken afleggen als bij een risicobeoordeling specifieke problemen aan het licht komen. In het voorstel komt aan de orde dat het recht van Eurostat wordt erkend om de overheidsrekeningen rechtstreeks te controleren als ernstige twijfel bestaat over de betrouwbaarheid van de statistische gegevens die door een nationale instantie zijn ingediend. Dat is een groot voordeel en het is nodig ook. Het feit dat Eurostat deze bevoegdheden zou krijgen op basis van deze voorstellen, geeft ook aan dat er moet kunnen worden doorgepakt. Aanvankelijk hebben wij gezegd dat dit een nationale verantwoordelijkheid is. Nu zal Eurostat verdergaande bevoegdheden krijgen. Dat vind ik winst. Daarom was de vraag van de heer Pechtold ook buitengewoon relevant.

De heer Pechtold heeft ook gevraagd of de Europese Unie na de ervaringen met Griekenland extra bezuinigingsmaatregelen zal eisen van de andere zwakke landen, te weten Portugal, Spanje en Ierland. Alle landen die in de buitensporigtekortprocedure zitten, moeten maatregelen treffen om deze tekorten te verkleinen. Deze maatregelen presenteren de lidstaten in hun stabiliteitsprogramma aan de Commissie. De Commissie zal tijdens de komende Ecofin-raad, medio maart, de stabiliteitsprogramma's van Portugal, Spanje en Ierland beoordelen en bezien of deze landen voldoende maatregelen treffen om hun tekorten te verlagen. Indien de Commissie de maatregelen onvoldoende acht, zal zij de lidstaten verzoeken om met meer maatregelen te komen om het tekort in voldoende mate te laten afnemen.

De heer **Pechtold** (D66): Is op de top gebleken of andere lidstaten er net zo slecht voorstonden als Griekenland? Wat ons bij Griekenland natuurlijk erg verbaasde en verontrustte, is dat bleek dat jarenlang over de cijfers is gelogen. Wordt er nu eigenlijk een extra check gedaan op toch al kwetsbare landen?

Minister **Balkenende**: Deze top zou primair in het teken staan van 2020, maar vanwege de actualiteit zijn wij natuurlijk begonnen met de situatie in Griekenland. Het debat ging dus niet over de situatie in andere landen. Ik heb echter twee dingen gedaan. Ten eerste heb ik gewezen op de eerste alinea van de verklaring, waarin staat dat – de heer Pechtold was even weg, maar ik heb die zin al geciteerd – "all euro area members must conduct sound national policies in line with the agreed rules". Ik heb gezegd dat dit iets is wat alle landen aangaat. Ten tweede heb ik nadrukkelijk gesproken, ook in mijn interventie, over het Stabiliteits- en Groeipact, ook in relatie tot 2020. Ik heb gezegd dat wij niet zonder deze regels kunnen. Dat heb ik naar voren gebracht. Ik denk dat die boodschap ook is begrepen, maar het debat ging niet over de algemene situatie. Zelf heb ik in ieder geval gezegd dat wij ook de bredere context onder ogen hebben te zien.

De heer **Pechtold** (D66): Is het dan ook de bedoeling dat de zwakkere broeders enigszins worden geholpen met ideeën? Wij hadden het zojuist bijvoorbeeld over de pensioenleeftijd in Griekenland. Is Europa ook van plan om landen een beetje op weg te helpen, om best practices uit te wisselen en om te zorgen dat dit soort systemen niet te ver uit elkaar gaan lopen? Ik denk dat met name de hervormingen op de arbeidsmarkt heel belangrijk zijn voor Europa.

Minister **Balkenende**: Dat is een goed punt. Ik heb net geschetst hoe de systematiek werkt, dus dat de Commissie zaken beoordeelt en met voorstellen komt. In de situatie van Griekenland hebben wij nu gezien dat wat het land te doen heeft, wordt voorgelegd aan de Europese Centrale Bank, de Europese Commissie en het IMF. Nu was er een uitzonderlijke situatie in Griekenland. De heer Pechtold heeft echter gelijk: bij de landen waar problemen zijn, begint het al met onder ogen te zien hoe wij ervoor staan. De landen hebben vervolgens aan te geven wat zij doen. Dan komt het mechaniek dat ik heb geschetst van de Ecofin-raad die deze zaken beziet en de Commissie die met verdere suggesties en maatregelen komt. De heer De Roon heeft het al terecht naar voren gebracht: als bepaalde landen de bereidheid hebben om moeilijke maatregelen te nemen, zoals het verhogen van de pensioenleeftijd naar 67 jaar, en als andere landen dat niet doen, moet je wel tegen elkaar zeggen dat de landen die de moeite nemen om te kiezen voor hervormingen, vervolgens niet moeten worden geconfronteerd met een beleid van andere landen dat gewoon lakser is. Je zit wel in één gebied. Dat is de reden waarom de landen gehouden zijn om met maatregelen te komen. Dat betekent niet dat de koekoek eenzaam hoeft te zijn, maar voor de geloofwaardigheid moeten wij elkaar daar wel op aanspreken. Dat is precies de vraag van de heer Pechtold. Zo zit ik er zelf ook in.

De heer **Ten Broeke** (VVD): De verklaring die de premier net voorlas, "all euro area members must conduct sound national policies in line with the agreed rules", is een bezweringsformule. Mensen die in Nederland tot hun 67e moeten doorgaan met werken en dus ook sparen, krijgen

hier alleen maar last van als wij blijven accepteren dat in andere landen mensen op hun 63e met pensioen kunnen gaan. Wat de premier doet, is een bezwering uitspreken. Daar schieten wij verder niets mee op.

Minister **Balkenende**: Ik vind dat erg flauw en dat moeten wij niet doen. U weet hoe ik acteer in Europees verband. U weet dat ik keer op keer heb gesproken over de geloofwaardigheid van gemaakte afspraken. U weet dat ik regelmatig het debat zoek met anderen over het Stabiliteits- en Groeipact. Dat doe ik tijdens de vergadering en dat doe ik in contacten met een Franse president of een Duitse bondskanselier. U kunt op mij rekenen, want ik heb altijd aangegeven dat het zo werkt. Wij zien nu dat wat zich thans aftekent in een land als Griekenland, iedereen raakt. Als landen tekortschieten, worden ook anderen geconfronteerd met de gevolgen daarvan, als was het maar wat betreft de koers van de euro, of de onzekerheid daaromtrent. Dan heb je elkaar aan te spreken, en dat is wat mij betreft meer dan een bezweringsformule; het is iets wat ik juist bewust in het debat naar voren heb gebracht, en ik ga daar gewoon mee door.

In antwoord op een vraag van de heer Pechtold heb ik aangegeven wat een land als Griekenland heeft te doen. Het gaat echter om meer dan dat; landen die in de buitensporigtekortprocedure zitten hebben aan te geven hoe zij werken aan financieel herstel. Als zij tekortschieten, is er een rol voor de Europese Commissie in de Ecofin-raad. Zo werkt het mechanisme en zo moet het ook.

De heer **Ten Broeke** (VVD): Ik begrijp dat de minister-president in Europees verband zijn best blijft doen om het Stabiliteitspact op de een of andere manier nog overeind te houden, maar het is en blijft toch echt zoals het is, namelijk dat u wel een oproep kunt doen, maar dat wij de gevangene zijn van de bekering van de grootste zondaar. Wat hebben wij dan? Wij kunnen geen inquisitie in stelling brengen. Wij kunnen niet evangeliseren en moeten alleen maar hopen dat het goed komt. Wij houden dan over dat wij kunnen bidden en dat is toch wel mager, tenzij u vandaag zegt: de nood is zo hoog dat wij meer moeten doen dan alleen dat, wij moeten bijvoorbeeld Eurostat meer bevoegdheden geven om in de boeken te gaan kijken. Dat is een heel kleine maatregel.

Minister **Balkenende**: Dat heb ik zojuist gezegd. Wij moeten wel naar elkaar luisteren, want ik heb aangegeven dat het vroeger een nationale competentie betrof. Juist op grond van de ervaring wordt nu gewerkt aan versterkte bevoegdheden van Eurostat, om met voorbijgaan aan de nationale competenties inzage in de boeken te eisen.

De heer **Ten Broeke** (VVD): Laat het dan zo zijn dat dit is besloten. Dat lazen wij niet terug in de samenvatting die u ons gaf van deze top. Maar goed, laat dat dan binnen zijn. Lidstaatverklaringen zijn ook nog een mogelijkheid die u kunt beproeven. Het allerbelangrijkste is echter dat er voor de landen die er een puinhoop van hebben gemaakt behalve een wortel in de vorm van een uitdagend perspectief ook een stok achter de deur verschijnt. Daar hoor ik u niet over.

Minister **Balkenende**: Wij praten nu over zaken die tijdens de Europese Raad niet eens aan de orde zijn geweest. Wij gaan er nu allerlei andere zaken bij halen. Wij hebben een betrekkelijk korte bespreking gehad over Griekenland. Die had te maken met de verklaring die naar voren werd gebracht door de voorzitter. Uiteraard was er een informeel overleg aan voorafgegaan. U spreekt over allerlei zaken die daar niet aan de orde zijn geweest, zoals de Tobintaks en Eurostat. Ik geef nu aan hoe een aantal elementen beoordeeld moet worden. Ik zeg u graag dat wij, juist omdat wij in een kwetsbare tijd zitten, moeten bezien of de instrumenten toereikend zijn. Ik heb aangegeven dat de bevoegdheden van Eurostat beter moeten. Ik heb ook aangegeven hoe die zaak versterkt kan worden. Er zijn voorstellen voor en die zijn ook nodig. Ik heb aangegeven dat de werking van het Stabiliteits- en Groeipact voluit gerespecteerd dient te worden. Dat heeft te maken met de geloofwaardigheid van het project. Ik heb ook aangegeven hoe wij omgaan met landen in de buitensporigtekortprocedure. Als wij bezien hoe het in Griekenland is gegaan en in andere risicolanden, dan is het werkelijk een kwestie van: alle zeilen bijzetten. U mag mij eraan houden dat ik er voortdurend over spreek.

Voorzitter. De heer Pechtold en mevrouw Wiegman vroegen of het waar is dat Goldman Sachs 300 mln. heeft verdiend met Griekse leningen die buiten de statistieken zijn gehouden en wat daartegen kan worden gedaan. De lidstaten zijn er zelf verantwoordelijk voor dat zij de juiste statistieken leveren aan Eurostat en aan de Europese Unie. Als lidstaten de intentie hebben om de sjoemelen, zullen er altijd partijen zijn die bereid zijn om dat te faciliteren. Ik weet niet precies wat de rol van Goldman Sachs in deze kwestie is geweest, maar als men op een verwijtbare manier heeft gehandeld, zal dat grondig worden uitgezocht. Eurostat heeft in elk geval aangekondigd, hiernaar navraag te doen bij de Griekse regering. Als het waar is wat wordt beweerd, is dat een ernstige zaak. Ook de Commissie onderzoekt nu of dit waar is en of dit in strijd is met geldende regels. Zo nodig zal de Commissie voorstellen doen voor wijziging van de regels. Wij wachten af wat de Europese Commissie op dit punt zal doen. Ook het signaal van mevrouw Wiegman is glashelder. Er zijn praktijken waarvoor wij nadrukkelijk oog moeten hebben.

Mevrouw Wiegman heeft gevraagd wat er gebeurt als Griekenland zijn afspraken niet nakomt en welke drukmiddelen en sancties er bestaan. Ik stel voorop dat tijdens de Europese Raad alle vertrouwen is uitgesproken dat Griekenland door middel van de voorgestelde hervormingen zijn begrotingstekort reduceert. De Griekse premier heeft zich hieraan persoonlijk gecommitteerd. Mocht blijken dat dit niet gebeurt, dan kunnen wij een aantal stappen zetten, zoals het opleggen van boetes. Verder bestaat de mogelijkheid om de leningen van de Europese Investeringsbank te beperken. Daarnaast oefenen de financiële markten zware druk uit op Griekenland om zijn begroting te saneren en zijn economie te herstructureren. Lenen is voor Griekenland op dit moment zo duur dat er een sterke prikkel bestaat om het overheidstekort en de staatsschuld zo snel mogelijk en op duurzame wijze omlaag te brengen. Dit zijn enkele zware elementen, want als je de financiële gevolgen ervaart en je kunt het geld niet meer lenen omdat dit te duur wordt, dan loopt de zaak vast. Dit is

een enorme prikkel, een financiële stimulans, om zaken op orde te krijgen.

De heer Ormel heeft gevraagd naar de rolverdeling bij de monitoring van het Stabiliteits- en Groeipact, wat de rol is van de Commissie, de ECB en de lidstaten. De heer Ormel is voorstander van een sterkere rol van de Commissie. Wij zien het punt van de heer Ormel. De regels moeten op een objectieve manier worden opgelegd en gemonitord. Het proces is als volgt. Alle lidstaten met een buitensporigtekortprocedure moeten een stabiliteitsprogramma laten zien. Ik heb dit zo-even aangegeven. Binnen de afgesproken deadline moet er worden gecorrigeerd. De Commissie schrijft een opinie over het ingediende programma. Tijdens de Ecofin bespreken de lidstaten die opinie. Er wordt, ook met de Commissie, overeenstemming bereikt over de gemeenschappelijke Ecofinopinie. De Commissie speelt dus wel degelijk een belangrijke coördinerende en leidende rol in het monitoren van de regels van het Stabiliteits- en Groeipact. Dit is het mechaniek. Mijn ervaring in het afgelopen jaar is steeds geweest dat juist hierin de Commissie een zware rol heeft. De heer Barroso ziet natuurlijk ook wat op het ogenblik moet worden gedaan. Daarvoor is de situatie ook veel te ernstig. Daarin heeft juist de Commissie dus al een zware rol in relatie tot de Ecofin.

Mevrouw **Wiegman-van Meppelen Scheppink** (ChristenUnie): Toch is mij nog niet helemaal duidelijk of hetgeen wij hebben en wat de minister-president zojuist heeft opgesomd voldoende is. De minister-president zegt enerzijds zelf dat de Europese Commissie een belangrijke rol speelt, maar het baart mij zorgen dat anderzijds zichtbaar is hoe groot de rol en de druk zijn in de Ecofin, maar bijvoorbeeld ook in de Europese Raad. Een extra top wordt flink gevuld met dit onderwerp, maar hoe zit het dan met het evenwicht in de Europese Unie zelf?

Minister **Balkenende**: Dat is een goed punt. Het lastige was dat wij bij de afgelopen Europese Raad een top zouden hebben over de economische toekomst van Europa. Dat was het oogmerk. In de actualiteit gaat het nu primair om Griekenland. Daardoor wordt deze top voor een deel, zij het niet al te lang, ook weer belast met het onderwerp Griekenland. Het gekke is dat er voorafgaande aan de top van de Europese regeringsleiders een telefonische conferentie nodig was van de ministers van Financiën. Dat gebeurde weer vooruitlopend op de eurogroepvergadering van maandagavond en de Ecofinvergadering van dinsdag. U ziet hoe merkwaardig de zaken zijn. Dan krijg je dus te maken met signalen van de ministers van Financiën, het signaal van de regeringsleiders en vervolgens van de anderen. In verband met zaken als economisch regeren en effectiviteit, zeg ik dan: kijk alsjeblieft uit wat er gaat gebeuren, want binnen de kortste keren krijg je allerlei sporen die naast elkaar lopen.

Dat is mijn bezwaar tegen een veelheid van Europese raden. Ik kom daarop straks terug, mijnheer Van Bommel. Je moet er niet aan denken dat de verschillende competenties door elkaar gaan lopen. Ik heb dit bij deze top zelf zo gevoeld. Deze verantwoordelijkheid berust eigenlijk bij de Ecofin en de eurogroep. Tegelijkertijd komen de regeringsleiders ertussendoor omdat er een verklaring is gegeven. Ik vind het een punt van aandacht en een beetje van zorg dat wij heel goed in de gaten moeten houden wie verantwoordelijk is voor wat. Je moet oppassen dat je geen concurrerende competenties krijgt.

Mevrouw **Wiegman-van Meppelen Scheppink** (ChristenUnie): Ik ben blij dit uit de mond van de minister-president te horen, maar wordt dit breder gedeeld of is de minister-president hiermee een soort roepende in de woestijn?

Minister **Balkenende**: Ik geef mijn opvatting hierover, maar ik denk dat de tijd dit wel zal leren. Het gaat nu om geloofwaardige afspraken. Het gaat om hoe wij Griekenland bejegenen, juist nu het er zo'n potje van heeft gemaakt. Ik proef duidelijk dat men het Kamerbreed volstrekt onacceptabel vindt wat er gebeurt. Sjoemelen met cijfers, veel te hoge tekorten; zo gaan wij in Europa niet met elkaar om. Dat land maakt er niet alleen voor zichzelf een potje van. Wat daar gebeurt is ook relevant voor andere landen. Als je dat waarneemt, moet je ook met maatregelen komen en dat is precies wat nu gebeurt. De situatie is ernstig. Normaal gesproken heb je begrotingstekorten en overschotten. Als dat binnen de bandbreedtes blijft, is het niet zo'n groot probleem, maar wat je nu krijgt, is van een totaal andere orde. Je kunt te maken krijgen met excessieve ontwikkelingen, ook in Nederland. We hebben een hoog financieringstekort, maar dat is nog verklaarbaar en daar zijn spelregels voor. Wat er nu echter in Griekenland gebeurt, heeft te maken met heel andere factoren. Dan zie je dat iedereen wel op zijn qui-vive is, want men ziet natuurlijk dat bepaalde zaken echt mis zijn gegaan.

Ik vind het de winst van deze tijd dat scherper naar voren komt wie er voor wat verantwoordelijk is. Ik hoor in dit debat ook de Kamerleden vragen wie er voor wat verantwoordelijk is en hoe het zit met de verhouding tussen regeringsleiders, Ecofin, of – die discussie gaat ook spelen – het IMF en de Europese ontwikkelingen. Die vragen komen nu heel scherp naar voren. Ik kan mij heel goed voorstellen dat de financiële soliditeit niet onderwerp moet zijn van te veel politisering, maar dat men heel zuiver en scherp moet kijken wat er kan gebeuren. Ik heb met de Kamer gesproken over het IMF. Ik ben zelf voorstander van het IMF, omdat die geen politieke instelling is, maar een instelling die vooral kijkt wat er nodig is om de zaken op orde te krijgen. Als financiële zaken uit de rails dreigen te lopen, dan moet je op een heel technische manier kunnen aangeven wat nodig is om zaken aan te pakken. Langs die lijnen denk ik dat we echt een debat zullen krijgen over de instrumenten die we nu hebben. Ik kom straks terug op het punt van de koppeling en bijvoorbeeld de structuurfondsen. De heer Ten Broeke heeft dit ook in het algemeen overleg al naar voren gebracht. Wat zijn je financiële instrumenten? Al die vragen zullen nu extra aan gewicht gaan winnen.

De **voorzitter**: Tot slot mevrouw Wiegman.

Mevrouw **Wiegman-van Meppelen Scheppink** (ChristenUnie): Op zich een helder verhaal, maar toch geen antwoord op mijn vraag. De minister-president uitte zorg over de frequentie van toppen en merkte op dat het evenwicht zoek dreigt te raken van wie er nu precies waarvoor verantwoordelijk is. Mijn vraag was of die zorg breder wordt gedeeld, juist ook omdat voorzitter Van

Rompuy zelf zegt: laten we elke maand een top houden. Als we dat gaan doen, denk ik dat het evenwicht wel zoek zou kunnen raken.

Minister **Balkenende**: Ik knip dit even in tweeën. Ik kom straks terug op het fenomeen extra toppen. Ik weet dat ook de heer Van Bommel daar grote belangstelling voor heeft. Ik heb er vorige week iets over gezegd. Ik maak even een onderscheid met waar wij het nu over hebben, namelijk de economische instrumenten. Ik heb gezegd dat we moeten oppassen dat de reguliere verantwoordelijkheidsstructuur niet wordt vermengd met toppen die overal tussendoor komen. Dat is mijn punt. Juist omdat het gaat om ernstige situaties moeten we heel zuiver zijn in wie er waarvoor verantwoordelijk is. Het is mijn overtuiging – en dat zal ook wel blijken – dat je, juist omdat het gaat om zaken die Europese aandacht vereisen en die nopen tot Europese maatregelen, heel scherp moet zijn in het duiden van verantwoordelijkheden en competenties. Dat zal de komende tijd absoluut blijken, daar ben ik zeker van. Hier is gevraagd naar de bevoegdheden van Eurostat. Hoe komt het dat het zo heeft kunnen ontsporen in Griekenland? Wat moet er nu gedaan worden? Wat betekent dan de discussie over een Stabiliteits- en Groeipact? Die vragen zullen we met elkaar onder ogen moeten zien. Dat gaat allemaal komen.

De heer Ormel heeft gevraagd hoe het eerste toetsingsmoment van de Griekse bezuinigingsmaatregelen op 16 maart eruit ziet en wat er op 16 mei gebeurt, wanneer Griekenland voldoende maatregelen moet laten zien. In de Ecofin-raad is met Griekenland afgesproken dat Griekenland al op 16 maart moet laten zien hoe ver het is gevorderd met de implementatie van de bezuinigingsplannen. Als er dan onvoldoende voortgang is bereikt, zal Griekenland additionele maatregelen presenteren en implementeren volgens onze afspraak om het tekort dit jaar met 4 procentpunt te verlagen, van 12,7% naar 8,7%. Op 16 mei zal opnieuw worden bezien in hoeverre Griekenland on track is om de overeengekomen tekortenreductie te bereiken. Als daar onvoldoende voortgang in is bereikt, kan de Ecofin-raad sancties opleggen, boetes of een bevriezing van het structuurfonds. Dat zijn de elementen die een rol spelen.

De heer Ten Broeke heeft de vraag gesteld hoe we de verklaring van de Europese Raad over Griekenland moeten interpreteren. Hij zei dat de laatste paragraaf hem veel zorgen baart, omdat daarin een mogelijke bail out voor eurolanden wordt gesuggereerd. In de verklaring van de Europese Raad wordt benadrukt dat Griekenland stevige maatregelen moet nemen om het begrotingstekort te reduceren en dat deze maatregelen nauwgezet gemonitord zullen worden. Verder staat in de verklaring dat, als de financiële stabiliteit van de gehele eurozone in gevaar komt, maatregelen kunnen worden genomen en dat dit gecoördineerd zal gebeuren. Dat is een erkenning van het feit dat de stabiliteit van de euro voor alle landen van de eurozone van groot belang is. Het is dus in ieders belang om in goed onderling overleg te treden en op te treden mocht dit nodig zijn; dat is nu overigens niet aan de orde. Griekenland heeft niet gevraagd om steun en Griekenland gaat nu een aantal forse bezuinigingsmaatregelen nemen.

Het is natuurlijk de vraag aan welk soort maatregelen men denkt als returnment and co-ordination toch nodig blijken. Een vastberaden gecoördineerde actie is momenteel niet aan de orde en ik ga er niet over speculeren. Wel is duidelijk dat mocht gecoördineerd handelen nodig zijn, dit de financiële stabiliteit van de eurozone moet dienen en de regels van de Europese Unie moet respecteren.

Dit wilde ik over het onderwerp Griekenland opmerken. Ik kom nu aan het onderwerp EU 2020. Onder anderen de heer Blom heeft hierover gesproken.

Op de informele top vond een constructieve en open discussie plaats over EU 2020. Alle aanwezigen onderschreven het belang van verduurzaming, innovatie en arbeidsdeelname om de Europese economie structureel te versterken. De meeste lidstaten zijn er voorstander van om te komen tot een beperkt aantal realistische doelstellingen. Dat is winst. Ik wijs bijvoorbeeld op de heer Barroso, die nadrukkelijk heeft gesproken over drie doelen en ervoor heeft gewaarschuwd een kerstboom te maken. Ik heb zelf gepleit voor een strategie die de typisch Europese sociale marteconomie behoudt en verstrekt. Zowel nationaal als op Europees niveau moet een beperkt aantal ambitieuze, maar ook haalbare doelstellingen worden gekozen. Er is een ″lean and mean″-hervormingsagenda nodig. Duurzame groei en banen moeten centraal staan en de uitdaging van klimaatverandering, energieschaarste en efficiënt gebruik van grondstoffen moet worden aangegaan. Dit is ook door de Kamer gezegd. Ook is in de nieuwe strategie een belangrijke rol weggelegd voor onderwijs en innovatie.

Ik heb onder meer gezegd dat de voortgang van de strategie van EU 2020 beter moet worden gemonitord dan de huidige Lissabonstrategie en ik heb daarbij aangegeven dat de Commissie, zoals voorzien in het EU-verdrag, een waarschuwing kan laten horen en dat de Raad aanbevelingen kan doen. Ik heb laten weten geen voorstander te zijn van financiële sancties voor landen die hun doelstellingen niet halen.

Aan de discussie in deze informerende bijeenkomst zijn geen conclusies verbonden. De voorzitter van de Europese Raad, de heer Van Rompuy, is voornemens de input te bundelen ten behoeve van de Voorjaarsraad, die komende maand plaatsvindt.

De heer Ten Broeke heeft gevraagd – dat hangt hiermee samen – of er via de structuurfondsen een stimulans moet komen om landen die het goed doen te ondersteunen en landen die slecht presteren binnen het Stabiliteits- en Groeipact te straffen. Wellicht is het een idee om een deel van de structuur- en cohesiemiddelen in de reserve te zetten en niet al het geld vooraf te verdelen over de lidstaten. Die reserve zou kunnen worden benut om de lidstaten te belonen die beter presteren op de doelstellingen van EU 2020. Overigens zijn de structuur- en cohesiemiddelen tot en met 2013 al verdeeld over de lidstaten. Ik denk daarom dat de uitwerking moet worden meegenomen bij de discussie over de midterm review. Of we onder de huidige regelgeving voor de structuurfondsen al lidstaten kunnen straffen, hangt af van de fondsen welke het betreft. Onder het cohesiefonds kan dat wel – men weet hoe het technisch werkt – en bij de andere zullen we moeten wachten op de herziening van de regels in 2013. Dat heeft de heer Timmermans in het algemeen overleg met de Kamer besproken. Het punt van de heer Ten Broeke is goed genoteerd, want ik denk met hem dat wij er niet omheen kunnen om te bekijken hoe de instrumenten kunnen worden ingezet, zodat er mogelijkheden zijn. Dit

is echt iets om in de gaten te houden en de heer Ten Broeke heeft dit punt goed naar voren gebracht.

De heer Pechtold heeft gevraagd of op de Europese Raad is besloten om landen die beter scoren, onder de doelstellingen van EU 2020 te belonen met meer EU-subsidie.

De heer **Ten Broeke** (VVD): Ik wil dit zeker stellen om een motie in tweede termijn te voorkomen. Daarom vraag ik of ik hieruit mag afleiden dat de premier zegt dat een onderdeel van de Nederlandse inbreng bij de midterm review zal zijn dat structuur- en cohesiefondsen beide een geoorloofd sanctiemiddel zijn om landen die zich niet houden aan het Stabiliteitspact en evenmin aan de afspraken die zullen worden gemaakt om de economie te hervormen, EU 2020, te straffen. Ziet hij dit als een legitiem middel om zowel in positieve zin, belonen, als in negatieve zin, straffen, toe te passen?

Minister **Balkenende**: Ik vind dat wij dit debat met elkaar aan moeten gaan. Ik heb goed naar de heer Ten Broeke geluisterd, ook vorige week, omdat ik ervan overtuigd ben dat wij niet genoeg aandacht kunnen besteden aan de vraag wat effectieve instrumenten zijn om landen te bewegen tot het doen van die stappen die noodzakelijk zijn. Ik pak deze suggestie op. Dat betekent dat wij dit punt bij de midterm review zullen bekijken en ik zal dit ook internationaal uitdragen. Ik denk dat ik helemaal tegemoet kom aan hetgeen de heer Ten Broeke naar voren heeft gebracht. Ik heb wel gezegd dat de structuurfondsen zoals die nu gelden niet tussentijds even gewijzigd kunnen worden. Dat zou een verdragswijziging betekenen en dat kan niet. Dat is echter niet wat de heer Ten Broeke vraagt. Hij vraagt of ik dit punt wil betrekken bij de oordeelsvorming van de Nederlandse regering over dit onderwerp. Dan zeg ik: ja.

De heer **Ten Broeke** (VVD): Akkoord. Het punt is dus niet dat wij dat debat nog gaan voeren, want dat voer ik nu met u.

Minister **Balkenende**: Ja.

De heer **Ten Broeke** (VVD): U neemt deze suggestie mee en ik zie die straks terugkomen in de inbreng van Nederland.

Ik heb nog een vraag. Heb ik het goed verstaan dat bij het optreden van bijvoorbeeld Ecofin in de richting van Griekenland (laten wij hopen dat het daartoe beperkt kan blijven) in ieder geval de cohesiefondsen kunnen worden aangesproken? Ook daarvoor heb ik namelijk gepleit.

Minister **Balkenende**: Ja, ik heb net gezegd dat dit nu al kan bij de cohesiefondsen. Dat is dus een bevoegdheid die nu bestaat. Ik kan echter niet zeggen of dat op dit moment al gebeurt. Dat zal afhankelijk zijn van wat zich verder gaat ontrollen. Als het evenwel gaat om de juridische mogelijkheid, kan ik zeggen dat die mogelijkheid bestaat. Dit is nu even de vraag die aan de orde is.

Voorzitter. De heer Pechtold heeft de vraag gesteld of op de Europese Raad besloten is om landen die beter scoren op de doelstelling van EU 2020, te belonen met meer EU-subsidie. Dit sluit een beetje aan op deze thematiek. Over de suggestie die voorzitter Van Rompuy heeft gedaan in zijn uitnodigingsbrief voor de Europese Raad, is overigens niets besloten. Zoals bekend, betrof het een informele bijeenkomst. Allereerst heb ik benadrukt dat Nederland de inzet van structuur- en cohesiemiddelen wil beperken tot de armste regio's en de armste landen, alsook tot grensoverschrijdende projecten. Dat blijft ook onze insteek.

Dit neemt niet weg dat het idee om goed beleid te belonen, een interessante gedachte is. Dit heeft staatssecretaris Timmermans ook al aangegeven in het desbetreffende algemeen overleg van verleden week. Bovendien heb ik dat zojuist ook aangegeven aan het adres van de heer Ten Broeke.

De heer **Ormel** (CDA): Voorzitter. Ik heb nog een vraag aan de premier over de EU 2020-strategie, mede naar aanleiding van uw uitstekende brief aan de heer Barroso. Daar hebben wij het vandaag eigenlijk nog niet over gehad, maar die staat wel geagendeerd.

Minister **Balkenende**: Daar kom ik straks op terug.

De heer **Ormel** (CDA): Daarin geeft u uw visie op de richting waar Europa naartoe moet. U zegt onder andere dat in de lidstaten structurele hervormingen nodig zijn, gericht op concurrerende en duurzame Europese kenniseconomie. In het Europa van vandaag is er weliswaar een concurrerende kenniseconomie, maar daarbij is nog te veel sprake van concurrentie tussen de lidstaten zelf. Op welke manier kunnen wij er in Europa voor zorgen dat wij onze krachten meer bundelen en meer concurreren met de wereld buiten ons, dus buiten Europa, dan dat wij met "onszelf", dus de landen binnen Europa, aan het concurreren zijn?

Minister **Balkenende**: Dat is een goed punt. Allereerst is de vraag: wat is het karakter van deze brief? Welnu, deze brief bevat geen nieuw beleid. U kent ook het beleid van de Nederlandse regering in dezen. Ik heb dus aangegeven hoe wij tegen diverse onderwerpen aankijken. Dat is ook "neergeslagen" in deze brief. Waarom doen wij dat? Dat doen wij omdat wij op enig moment contact zullen hebben met de Commissie in haar nieuwe samenstelling; dan zullen wij hierover uiteraard verder spreken. Ik heb gedacht: ik wil meer doen dan alleen maar een felicitatiebrief versturen; ik wil ook nadrukkelijk kiezen voor de inhoud. Het is volgens mij ook een goede mogelijkheid om dat via een dergelijke brief te doen.

Vervolgens hebt u nu een heel belangrijk punt gemaakt. Anderen hebben dit ook naar voren gebracht. Ik maak mij daar ook wel zorgen over. Er is namelijk alle reden voor Europa om alle zeilen bij te zetten. Het gaat ontzettend hard. Ik heb het ook in andere debatten gezegd. Als je bijvoorbeeld in Japan bent, zie je wat daar gebeurt met bedrijven die nadrukkelijk investeren in R&D en die weten dat zij de beste moeten zijn om mondiaal te kunnen overleven. In de Verenigde Staten zien wij ook deze dynamiek. Wat is nu de waarde geweest van de Lissabon-agenda? In het begin was die overigens te vaag en te algemeen, maar gelukkig is er meer focus gekomen. Zijn wij er, mijnheer De Roon? Nee, wij zijn er nog absoluut niet. Nogmaals, je moet meer focus aanbrengen! In dat kader zullen wij moeten nagaan hoe je de samenwerking in Europa zelf kunt stimuleren, dus dat je als het ware meer als een eenheid kunt werken, juist om de economische dynamiek te krijgen. Dat veronderstelt echter wel dat wij zorgen voor in ieder geval de basisbestanddelen van Europa. De heer Ten

Broeke heeft hier ook over gesproken in het kader van de interne markt. Dit haal ik aan als voorbeeld. Wij moeten er dan ook voor zorgen dat de Europese markt ook werkelijk functioneert. Dat is een element.

Het tweede element heeft betrekking op de vraag: hoe kun je ervoor zorgen dat ook activiteiten op het gebied van innovatie beter op elkaar worden afgestemd en dat gemeenschappelijke projecten mogelijk zijn? Europa kan wat dat betreft weliswaar stimulerend optreden, maar de beweging zal ook van onderop moeten komen. Het heeft ook te maken met de houding van kenniscentra, bedrijven en overheden. Soms zie je het ook gebeuren. In euregioverband zien wij bijvoorbeeld dat er wordt samengewerkt. U doelt op het volgende: zorg er nu voor dat je meer werk maakt van die algemene rol van Europa. Ik weet dat Barroso hier grote belangstelling voor heeft. In dit kader zeg ik het volgende toe. Als ik contact heb met de nieuwe Commissie zal ik dit punt van u nadrukkelijk naar voren brengen. Daarbij zal ik ook vragen of dit zal terugkomen in het werk van de Europese Commissie.

Tot slot noem ik in dit verband commissaris Kroes met als portefeuille de digitale agenda. U hebt ook al gemerkt hoe Barroso zich daarover heeft uitgesproken: dit betreft echt een van de sectoren waar heel veel mogelijk is. Dit betekent wel dat je daarbij de gemeenschappelijkheid naar voren moet brengen. Dat zijn elementen die allemaal in het verlengde liggen van de suggestie van de heer Ormel. Laat ik hem het volgende toezeggen. Zodra wij een onderhoud met de Commissie in haar nieuwe samenstelling hebben, zal ik dit punt nader aan de orde stellen.

Het volgende blokje gaat over de ervaring van de Europese Raad onder het nieuwe verdrag. Door veel leden is al gezegd dat de afgelopen Europese Raad de eerste was die door de vaste voorzitter Herman van Rompuy was bijeengeroepen. Het voornaamste doel was om stil te staan bij de EU 2020-strategie. Op dat punt is de heer Van Rompuy in zijn opzet geslaagd. Het is in algemene zin nuttig dat regeringsleiders over dergelijke belangrijke nieuwe onderwerpen van gedachten wisselen, over de hoofdlijnen, nog voordat de Commissie en andere raadsformaties het onderwerp behandelen met het oog op besluitvorming. Wij moeten echter ervoor oppassen dat de Europese Raad voor de voeten van de Commissie en andere raden gaat lopen. Nederland hecht er dan ook aan dat op de Voorjaarsraad wordt gesproken over een voorstel van de Commissie en dat vakraden daarvoor hun gebruikelijke voorbereiding doen. Ook vindt Nederland het van belang dat de Raad Algemene Zaken de Europese Raad – en dus ook de Voorjaarsraad – voorbereidt. Deze rol is in het verdrag voorzien.

Onder anderen de heer Van Bommel heeft de wens van de heer Van Rompuy gesignaleerd om maandelijks bijeen te komen. Ik heb na afloop van de Raad en vorige week tijdens het algemeen overleg met de Kamer gezegd dat mijn voorkeur uit gaat naar vier keer per jaar. Dat staat ook in het verdrag. Dat lijkt mij een heel behoorlijk ritme, waarbij er natuurlijk altijd omstandigheden kunnen zijn die het noodzakelijk maken dat regeringsleiders een extra keer bijeenkomen. Daar wil ik nog eens een dikke streep onder zetten. Een maandelijks terugkerend fenomeen van een Raad is namelijk heel veel. De vraag is ook of dat niet leidt tot een zekere deflatie van die bijeenkomsten. Dat is mijn zorg. Als je een Europese Raad hebt, moet die goed zijn voorbereid. In het verleden is bij de Voorjaarsraad gekozen voor de Lissabonstrategie. Iedereen wist dat. Daardoor kon ernaar worden toegewerkt. Ik vraag mij werkelijk af of het goed is dat de Europese Raad elke maand bij elkaar komt. Ik heb dat vorige week tegen de Kamer gezegd, ik heb dat publiekelijk in Brussel gezegd en ik herhaal dat gewoon hier.

De heer **Ormel** (CDA): In dit kader hebben wij voorafgaand aan de ratificatie van het Verdrag van Lissabon veel gesproken over de structuur, waarin wij nu een nieuwe balans proberen te vinden. Daarbij is regelmatig het belang van de rol van de Hoge Vertegenwoordiger voor het Buitenlands Beleid ter sprake gekomen, omdat die in de Raad is vertegenwoordigd, maar ook een van de vicevoorzitters van de commissie is. Kan de minister-president aangeven hoe die rol zich nu ontwikkelt?

Minister **Balkenende**: Daarvoor is het nog te vroeg. We zijn nu nog betrekkelijk kort bezig met het fenomeen van de Hoge Vertegenwoordiger. Dat zal zich moeten bewijzen in de praktijk. Het is voor mij nog wat te vroeg om daarover uitspraken te doen. De praktijk moet dat uitwijzen. Op zichzelf zitten er natuurlijk voordelen aan deze constructie – daarover hebben wij al eens gesproken in het kader van het Verdrag van Lissabon – maar ik vind het nu nog te vroeg om hierover iets te zeggen. Ik vind het wel een punt om alert op te zijn. De heer Pechtold vroeg terecht hoe wij aankijken tegen de verhouding tussen het roulerend voorzitterschap en de vaste voorzitter van de Europese Raad. Ik ben ook van oordeel dat ervoor moet worden uitgekeken dat er weer competenties ontstaan. Ik heb daarover al met de heer Van Rompuy gesproken.

Neem de representatie van Europa. Ik vind de representatie een zaak van de vaste voorzitter, want waarom hebben wij die vaste voorzitter anders? Zo simpel is het. Er moet voor worden opgepast dat er weer competenties ontstaan, want die kunnen ten koste gaan van het vaste voorzitterschap. Daarover moet je gewoon helder zijn. Dit is een voorbeeld van het feit dat het snel helder moet zijn, want wat zich nu aftekent, is relevant voor de ervaringen later. Datzelfde geldt voor het functioneren van de Hoge Vertegenwoordiger. Dat moet eigenlijk al snel vorm en inhoud krijgen. Meer dan dat kan ik er nu nog niet over zeggen, maar ik begrijp de vraagstelling zeer wel. Ook dat is een punt van discussie met de nieuwe Commissie als wij nog eens even stilstaan bij de vraag hoe zaken functioneren. Met sommige zaken zijn wij vertrouwd, zoals het functioneren van de afzonderlijke commissarissen, het functioneren van de Commissie als zodanig en de rol van de voorzitter van de Europese Commissie. De Hoge Vertegenwoordiger is gewoon een nieuwe figuur. Dit moet van het begin af aan goed lopen, juist ook gezien het latere belang.

De heer **Ormel** (CDA): Ik begrijp dat de premier daar nu nog geen reflectie over kan geven. Tegelijkertijd is het snel, maar de tijd gaat ook snel. De Hoge Vertegenwoordiger is bezig met de hervorming van de EDEO. In april moet daarover iets op de Europese tafel liggen. Er gebeuren internationaal zaken waarbij het van belang is dat Europa zich geopolitiek presenteert. Ik denk aan Haïti, aan het Midden-Oosten, aan Iran. Dan is het wel van belang dat, hoewel het snel is, de Hoge Vertegenwoordi-

ger zich nadrukkelijk ook in het buitenland presenteert als vertegenwoordiger namens de Europese Unie. Vindt u dat dat op dit moment al voldoende gebeurt?

Minister **Balkenende**: Ik vind het echt nog te vroeg om hieraan conclusies te verbinden, want soms is de casuïstiek wel heel groot. Bijvoorbeeld rondom Haïti is ook gezegd dat de Hoge Vertegenwoordiger daar niet is geweest. Wij moeten oppassen, want het is de vraag of iemand altijd direct ergens heen moet. Dan kan ook weer bezwaren oproepen. Dus ik vind het echt te vroeg om hierover nu opmerkingen te maken. Ik beschouw uw opmerking veel meer als een stimulans om goed onder ogen te zien dat zo'n functionaris gezagvol kan opereren, ook namens de Europese Unie. Daarbij is ook van belang dat wij goed in de gaten houden hoe, ook volgens het Verdrag van Lissabon, de verhoudingen zijn tussen de voorzitter van de Europese Raad, de voorzitter van de Europese Commissie en de Hoge Vertegenwoordiger. Die taken zijn omschreven en moeten ook worden gerespecteerd. Dan moet je niet hebben dat daar schurende competenties zouden ontstaan. Dit is wat ik in algemene zin nu kan zeggen. Verder dan dit wil ik niet gaan.

De heer **Van Bommel** (SP): Een aantal jaren geleden was de regering, net als de SP, tegen de komst van een vaste voorzitter, vanwege het risico dat zo'n vaste voorzitter een zonnekoning zou worden die macht naar zich toe zou trekken en zich presidentiële allures zou gaan aanmeten. Van Rompuy zit nog maar zeer kort in zijn functie en wij zien die ontwikkeling nu al gestalte krijgen. Dat heeft ook te maken met het feit dat het een nieuwe functie is en dat er nu vorm aan moet worden gegeven. Deze vaste voorzitter komt nu al met de suggestie om iedere maand bijeen te komen met de Europese Raad. Hij komt nu al met een term als "economische regering". Hebt u niet met terugwerkende kracht nog wel eens gevoelens van heimwee naar dat ferme standpunt van de Nederlandse regering: vaste voorzitter, geen goed idee, niet doen?

Minister **Balkenende**: In het verleden is wel gesproken over een soort president van Europa. De Nederlandse regering was daartegen omdat een dergelijke figuur inbreuk zou kunnen maken op de institutionele balans in Europa, tussen Europees Parlement, Europese Commissie en Europese Raad. U weet dat in Frankrijk in het verleden wel is gesproken over zo'n figuur. Om die reden kiezen wij niet voor zo'n president. Maar aan een vaste voorzitter zijn wel voordelen verbonden. Wij hebben nu te maken met een Unie van de 27. Het is iets anders of je een roulerend voorzitterschap met 12 of 15 lidstaten hebt, maar wij hebben 27 lidstaten. Ook het type landen maakt uit, want een heel klein land kan iets te maken hebben met een voorzitterschap. Om die reden is het beter om te kiezen voor een vaste voorzitter, maar dan wel een die de balans respecteert. U noemt het feit dat de heer Van Rompuy nu heeft gesproken over een economische regering en over elke maand bijeenkomen. Over het laatste heb ik mijn oordeel gegeven, terwijl ik over een economische regering ook al opmerkingen heb gemaakt. Ik zie tegelijkertijd ook de contacten tussen Frankrijk en Duitsland, om maar eens een voorbeeld te noemen. Ik heb het gehad over de verschillende competenties in Europa. Dus dit is een redelijk complexe discussie. Wij moeten wel oppassen met een term als "economische regering". Ik vind "economic governance" iets anders. Dat heeft te maken met afstemming en coördinatie, maar een regering heeft een heel andere dimensie. Het is allemaal nog te vroeg om hier veel over te zeggen, maar het moet wel helder zijn wat de functie is van een vaste voorzitter.

Ik ben nu ingegaan op een aantal elementen. Ik heb gezegd dat de vaste voorzitter voluit moet kunnen functioneren en dat je geen competentiestrijd moet krijgen tussen het roulerend voorzitterschap en de vaste voorzitter. Een ander belangrijk element is het erkennen en respecteren van de balans tussen Europese Commissie, Europees Parlement en Europese Raad. Verder moeten wij zorgen dat de vaste voorzitter ook een bindende rol zal spelen en grote en kleine landen kan verenigen binnen de Europese Raad. Dat zijn de taken waarom het gaat.

De heer **Van Bommel** (SP): Daarom maak ik dit punt ook, want er zal zeker een verstoring van de balans optreden. U bent ertegen, ik weet het, maar mijn vraag is wat u ertegen gaat ondernemen wanneer Van Rompuy volhardt in zijn suggestie. Er zou zeker een verstoring van de balans optreden wanneer er iedere maand een Europese Raad kwam. Ik denk dat u dat snel met mij eens zult zijn.

Minister **Balkenende**: Ik heb eerlijk gezegd de beschouwing ook meer begrepen als enthousiasme van Van Rompuy waarmee hij zijn taak is begonnen, want zijn opmerking is niet gemaakt tijdens de Europese Raad maar na afloop. Als die opmerking immers gemaakt zou zijn tijdens de bijeenkomst van de Raad, dan had ik daarover zeker opmerkingen gemaakt. Ik vermoed dat de heer Van Bommel en ik hierover hetzelfde denken. Ik zou dan dezelfde argumenten naar voren hebben gebracht. Ik begrijp heel goed waarom de heer Van Bommel dit zegt. Ik heb immers zojuist al gezegd, in reactie op vragen van mevrouw Wiegman en van anderen, dat als je elke maand gaat vergaderen, je het risico loopt dat je gaat zoeken naar thema's. Dan gaat de vraag spelen wat de verhouding is ten opzichte van bijvoorbeeld de ministers van Milieu of de ministers van de Ecofin-raad.

De heer **Van Bommel** (SP): Ik stel vast dat wij het daarover in hoge mate eens zijn. De vraag blijft echter, wat de minister-president ertegen onderneemt. Wat kan hij doen als Van Rompuy hierbij blijft en hiervoor steun vindt bij andere landen?

Minister **Balkenende**: Ik moet zeggen dat deze suggestie niet eens is besproken. Zij is na afloop van de bijeenkomst van de Raad naar voren gebracht. Als er Europese Raden worden georganiseerd, zal ik erbij zijn. Dat kan niet anders, want ik kan moeilijk Nederland niet representeren. Ik heb echter niet voor niets al zo snel mijn bijdrage aan het debat hierover geleverd. Ik begrijp ook goed hoe hierover wordt gedacht door de Kamer. Ik ben blij dat de heer Van Bommel en ik hierover hetzelfde denken. Ik zal uiteraard in mijn contacten met de heer Van Rompuy hierover spreken.

De heer Pechtold heeft gezegd dat het belangrijk is dat Europa met één mond spreekt. Hij vroeg of de regering binnen een maand met een inzet kan komen. Het met één mond spreken is voor de regering een punt van concrete aandacht. Het is uiteraard belangrijk dat Europa

naar buiten toe eenheid toont. Wij zullen hierover tijdens de Voorjaarsraad in maart spreken, als wij het hebben over de effectiviteit van Europa bij de klimaatonderhandelingen. In de G20 is het belangrijk dat de instellingen gezamenlijk optrekken. Hier ligt een taak voor de heer Van Rompuy en de heer Barroso. Op andere dossiers, en op haar niveau, ligt hier een taak voor mevrouw Ashton. Het is belangrijk dat zij hun rol oppakken en op dit punt zelf initiatieven nemen. De regering blijft dit nauwgezet volgen.

Ik ga, ook gelet op de tijd, niet in op de brief van het kabinet aan de Commissie. Ik ben al ingegaan op enkele belangrijke punten die de heer Ormel naar voren heeft gebracht. Ik verwijs hierbij kortheidshalve naar de brief.

Mevrouw Wiegman heeft gesproken over het klimaat. Ook ik ging ervan uit dat wij tijdens de Europese Raad daarover zouden spreken. Daarvoor is alle aanleiding, na de ervaringen in Kopenhagen. Wegens gebrek aan tijd moesten wij echter de discussie over klimaatverandering uitstellen. Deze discussie zal plaatsvinden tijdens de bijeenkomst in maart. De heer Van Rompuy heeft gezegd dat hij voor die tijd een strategiepaper zal verspreiden. In de tussentijd zal Nederland niet stilzitten. Wij zullen inzetten op een snelle uitvoering van de in het Kopenhagenakkoord gemaakte afspraken, in het bijzonder de afspraken over een vroegtijdige klimaatfinanciering. Bovendien zullen wij in contacten met andere lidstaten en partners onze ideeën en visies over het verbeteren van de strategie en de werkwijze in het proces blijven uitwisselen. Afgelopen week heeft de regering de Kamer een brief gestuurd met daarin een terugblik op Kopenhagen en een vooruitblik naar zaken het komend jaar op het terrein van klimaatverandering. De regering is uiteraard bereid om daarover met de Kamer in debat te treden als daaraan behoefte bestaat. Wij hebben het dus deze keer maar kort over het klimaat gehad, en alleen in procedurele zin, maar wij komen hierop zeker terug tijdens de bijeenkomst in maart. Naar ik aanneem kan ik hierover met de Kamer van gedachten wisselen tijdens het daaraan voorafgaande algemeen overleg.

De heer **Blom** (PvdA): Ik heb de minister-president een vraag gesteld over de mandatering van de EU. Daarover hebben wij vorige week ook gesproken. Is wat ik heb voorgesteld ook het kabinetsstandpunt? Kan ik daarvan uitgaan?

Minister **Balkenende**: Ik heb mij vorige week al positief geuit over wat de heer Blom naar voren heeft gebracht. Wij zullen dit betrekken bij onze inzet voor de bespreking in maart. Laten wij het zo doen. Op die manier kunnen wij hierop terugkomen tijdens het algemeen overleg dat voorafgaat aan die bespreking.

Ik kom ten slotte op de situatie in Haïti. Wij hebben kort gesproken over de humanitaire situatie in Haïti. Het was een belangrijk signaal dat de regeringsleiders stilstonden bij deze ramp, bij de hulpinspanningen en de bijdrage van de Europese Unie daaraan. De Europese Unie, de Commissie en de lidstaten leveren reeds een belangrijke bijdrage aan de humanitaire inspanningen, zowel in financiële zin als door inzet van experts, medische teams, specialisten op allerlei vlak, enzovoorts. Ook zal de EU een belangrijke rol spelen bij de reconstructie.

De heer Van Rompuy deelde mee dat de heer Ban Ki-moon, de secretaris-generaal van de VN, hem had verzocht om aanvullende hulp voor de wederopbouw van Haïti. De Hoge Vertegenwoordiger Ashton buigt zich over de opvolging van dit verzoek. Inmiddels is duidelijk geworden dat het daarbij gaat om de inrichting van tijdelijke huisvesting voor ongeveer 90.000 personen. Over ruim een maand begint het regenseizoen in Haïti. Dan zou die huisvesting gereed moeten zijn. De Nederlandse regering onderzoekt op dit moment of, en zo ja, hoe zij aan deze uitvoering van het verzoek kan bijdragen. Ook hierbij geldt dat de VN de coördinatie in handen heeft. Wij zullen binnen de Europese Unie en met de VN goed moeten bespreken wat Nederland kan bijdragen, zodat wij een bijdrage leveren die precies is toegesneden op de behoefte in het veld.

Er is gesproken over een mogelijke inzet van de Koninklijke Marechaussee als onderdeel van een Formed Police Unit onder de VN-missie. Momenteel vinden gesprekken plaats met Frankrijk over het gezamenlijk vormen van een dergelijke Formed Police Unit. Als wij tot overeenstemming kunnen komen, zullen wij de modaliteit uitwerken en op basis daarvan de definitieve beslissing nemen. Over deze beslissing zullen wij de Kamer zo snel mogelijk, langs de lijnen van het toetsingskader informeren.

De heer Pechtold merkte op dat hij mevrouw Ashton niet had gezien in Haïti. Dat klopt, mevrouw Ashton is daar nog niet geweest. Misschien is dat maar goed ook, want na een grote ramp moeten niet te veel politieke vip's de hulpverleners voor de voeten gaan lopen. Dat soort bezoeken kost schaarse capaciteit – denk aan helikopters en dergelijke – en dat kan ten koste gaan van de hulpverlening. Mevrouw Ashton heeft wel de coördinatie in Brussel ter hand genomen en zo hoort het ook. De voormalige commissaris voor ontwikkelingssamenwerking De Gucht is wel gegaan, juist voor de noodhulp.

Voorzitter. Dat waren de zaken die ik naar voren wilde brengen aan de hand van de opmerkingen die door de Kamer zijn gemaakt. Het was een hele waslijst en een en ander ging veel verder dan wat in de Europese Raad zelf aan de orde is geweest. Ik dank de leden van de Kamer zeer voor hun inbreng. Het is elke keer weer een goed gebruik om met elkaar bij deze zaken stil te staan. Ook nu dank ik de Kamer voor haar inbreng die ons weer helpt bij de positiebepaling van Nederland. Ik heb dit vorige week al gezegd bij het algemeen overleg, ik herhaal het graag in dit plenaire debat.

De **voorzitter**: Dank u zeer, ook namens de Kamer, voor de vriendelijke woorden.

Ik stel vast dat de leden behoefte hebben aan een tweede termijn.

□

De heer **Van Bommel** (SP): Voorzitter. Ik heb zo'n punt gemaakt van het aantal topbijeenkomsten om redenen die ik in het interruptiedebat met de minister-president heb kunnen toelichten. De balans in Europa raakt zoek als de Europese Raad zo veelvuldig bij elkaar komt en er besluiten worden genomen, soms zelfs besluiten die niet in raden van ministers zijn voorbereid. Naar ik begrijp, deelt de minister-president in ieder geval dat punt. Ik verwacht dan ook dat hij zich met klem zal verzetten tegen een ontwikkeling in die richting.

Van Bommel

Dan heb ik een opmerking over de economische en financiële crisis. De minister-president geeft aan dat wordt nagedacht over een bankenheffing. Ik ben daar blij mee. Wij hebben dat al in een eerder stadium voorgesteld, maar toen waren daar nog geen oren naar. Dat is nu wel het geval. Met betrekking tot de Tobintaks, een heffing op kapitaaltransacties, wil ik het volgende opmerken. Natuurlijk kan een Tobintaks eigenlijk alleen effectief zijn als je dit wereldwijd doet, ik erken dat. Kapitaalstromen gaan zo de hele wereld over. Echter, er is ook wel eens gesuggereerd, bijvoorbeeld door België, om in Europa – ik denk aan de eurozone – met een dergelijke taks te komen.

Het volgende punt betreft Griekenland. In mijn eerste termijn heb ik gezegd dat Griekenland, als het zijn eigen munt nog zou hebben, zou beschikken over andere instrumenten dan het nu heeft. Je kunt je munt laten devalueren, je kunt effecten verwachten op de export en op de import. Er zijn dan instrumenten die nationaal ingezet kunnen worden. Ik heb slechts droog geconstateerd: nu zijn de instrumenten er niet en dat is nadelig voor Griekenland. Ik heb niet bepleit dat Griekenland weer teruggaat naar de drachme. Ik zie immers ook dat daar veel bezwaren aan kleven, niet alleen voor Griekenland, maar zeker ook voor de rest van de eurozone. Dat betekent namelijk dat de euro een buitengewoon onbetrouwbare munt geworden is, een muntunie waar je zomaar uit kunt vallen, laat ik het zo maar zeggen.

Over de maatregelen die Griekenland moet nemen het volgende. Enerzijds benadrukt de minister-president de soevereiniteit van Griekenland. Griekenland moet zelf de maatregelen bepalen. Anderzijds komen uit Europa geluiden en voorstellen die, als ze niet worden uitgevoerd, kunnen leiden tot het korten op subsidies. Dan zitten wij toch weer aan de andere kant van de medaille, namelijk de kant van dwang vanuit de Europese Unie, dwang in de zin dat men anders gestraft zal worden. Men wordt dus gedwongen om toch maatregelen te treffen, bijvoorbeeld op het gebied van sociale zekerheid, overheidssalarissen en belastingen. Dat is niet de gewenste richting wat de SP-fractie betreft.

Ik heb opmerkingen gemaakt over de aanduiding "economische regering", een term die ik niet zelf verzonnen heb. Ik had dat wel kunnen doen, maar dat was niet nodig. De minister-president zegt: afstemmen van maatregelen bij een crisis. Afstemming is uitstekend, toezicht is goed – het moet soms beter – een exitstrategie is nodig. Echter, afstemming kan nooit betekenen dat een en ander dwingend wordt opgelegd. Ik zie echter toch die tendens. Zeker nu sprake is van crisis, grijpen sommigen deze crisis aan om juist die stap te zetten naar de "Verenigde Staten van Europa" van D66. De minister-president wil dat niet, wij willen dat niet. Ik ben blij dat in de Kamer in ieder geval nog een meerderheid te vinden is om dat tegen te houden. Laten wij dat dan ook samen gaan doen.

Ten slotte nog iets over EU 2020, de economische agenda tot 2020. Ik stel vast dat er weinig is geleerd van het mislukken van de Lissabonstrategie. Weliswaar is er een focus op banen en groei, maar wat betekent dat in de praktijk? Dat zal hetzelfde betekenen als wat we gezien hebben bij Lissabon: afbraak van de sociale zekerheid, flexibilisering van de arbeidsmarkt, liberalisering van de markten en privatisering van overheidsdienst. Dat is weer het programma van D66. Die partij krijgt dan via de achterdeur toch haar zin. We hebben bij de postmarkt gezien wat liberalisering en privatisering betekenen. Het betekent dat gewone banen van postbodes bijbaantjes worden. Dat is niet het Europa dat wij voor ogen hebben. Wij zullen ons er dan ook in Nederland en in Europa tegen blijven verzetten.

□

De heer **Ormel** (CDA): Voorzitter. Ik dank de minister-president voor zijn beantwoording in eerste termijn. Wij zijn in dit debat inderdaad wat verder gegaan dan puur het bespreken van het verslag van de ingelaste Europese top, maar het is ook belangrijk. Zoals de minister-president zelf schreef in zijn brief aan de heer Barroso, is dit een tijd van schuivende panelen. Wij zijn in deze tijd de blauwdruk voor ons Europese huis, het verdrag van Lissabon, aan het omzetten in het bouwen aan ons Europese huis. Nu blijkt het te regenen boven Griekenland. Het dak moet je echter op het huis zetten in een tijd dat het droog is. Donkere wolken pakken zich samen. Wat wij nu afspreken is niet alleen van belang voor Griekenland, het is ook van belang voor hoe wij eventueel in de toekomst tegenover andere landen zullen moeten optreden. Het CDA vindt wat dat betreft nadrukkelijk dat wij leven in een communautair Europa, waarin de Europese Commissie een belangrijke rol moet spelen in balans met de Europese Raad. Daarbij moeten wij samenwerking met het IMF niet uit de weg gaan. Dat was het standpunt in eerste termijn en ik wil dat de minister-president graag meegeven. Wij begrijpen dat hij daar in deze fase geen nadere en verstrekkende uitspraken over kan doen. Weet wel dat dit het standpunt is van de CDA-fractie in de Tweede Kamer.

□

De heer **Ten Broeke** (VVD): Voorzitter. Ik dank de minister-president voor de beantwoording en voor de toezegging die hij deed. Dat was naar mijn smaak een ruimhartige toezegging. Hij gaf aan dat het in ieder geval ook nu al mogelijk is om de cohesiefondsen als disciplinerend of sanctionerend middel in te zetten voor het Stabiliteitspact, in zoverre dat nog gered kan worden. Ik geef hem zeer in overweging om dat middel namens Nederland ook direct te bepleiten als Griekenland de komende maanden dat dak boven die akropolis niet weet te repareren. Ten tweede zegde hij toe zich namens Nederland in te zullen zetten voor de budget review die dit jaar loopt voor het gebruik van structuur- en cohesiefondsen als disciplinerend middel voor zowel het Stabiliteitspact als de EU 2020-agenda. Dat is prima; ik zie die inzet dan ook graag herkenbaar terug.

Dit was een debat dat wat de VVD betreft ging over urgentie en relevantie. Het eerste natuurlijk naar aanleiding van de situatie in Griekenland, waarover uitgebreid is gesproken. Maar de relevantie van Europa bezorgt ons veel kopzorgen. In het rapport van de European Round Table of Industrialists wordt een beeld geschetst van Europa in 2025, waarbij een aantal conclusies zich opdringt. Een daarvan is dat 30% van de EU-burgers dan 65 jaar of ouder zal zijn, de EU nog ongeveer 6,5% van de wereldbevolking uitmaakt, en de echte groei van bevolking, handel, economie, diensten in China plaatsvindt. De R&D, die nu naar schatting voor 20% in China plaatsvindt, wordt volledig naar het Oosten

verplaatst. Dat maakt dat wij hier vandaag heilige huisjes omver moeten blazen en meters moeten maken. Dat doen we niet met EU 2020, dat zelfs in de verste verte niet lijkt op de Lissabonagenda. Wat ons betreft: beperking tot kerntaken, handelsbeleid, interne markt, energiemarkt, dienstenmarkt, competitie en natuurlijk ook de muntunie. Dat zijn de juiste elementen voor een noodzakelijke verbetering, want de zorgen zijn groot.

□

De heer **Blom** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de minister-president voor zijn uitgebreide antwoorden en zijn inschatting over het wel en wee van de eerste Europese top in andere vorm.

Ik wil nog wel even het punt markeren van de mandatering van de Europese Unie. Normaal gesproken zou je hierover een motie indienen, maar omdat de minister-president heeft gezegd dat het voorstel ook kabinetsbeleid is, wil ik dit toch nog even benadrukken. Ik heb de afgelopen weken contact gehad met mijn collega's in het Europees Parlement en het is van eminent belang dat bij de volgende klimaattop de Europese Unie met één stem spreekt. Daar zijn wij inmiddels uit, maar nu moeten wij bezien hoe wij dit organisatorisch op de rails gaan zetten. Ik ben buitengewoon tevreden dat bij de volgende klimaattop de Europese Unie kan laten zien dat de Europese Unie ergens toe dient en dat er stappen vooruit worden gezet. Dat bereik je door met één mond te spreken en bij dezen hebben wij dat afgesproken.

□

De heer **De Roon** (PVV): Voorzitter. Ik dank de minister-president voor zijn reactie in eerste termijn. Ik moet toch nog constateren dat mijn vragen over de governance in de EU 2020-strategie nog niet helder beantwoord zijn. Dat vind ik jammer. Volgens mij moet de boodschap zijn: vrienden, wij moeten verder met Europa om onze economische motor weer op gang te brengen, maar het moet wel een betrouwbaar lopende motor zijn. Daarvoor zijn wij allemaal medeverantwoordelijk, dus ik zou graag zien dat wij dat in de ontwikkeling van de EU 2020-strategie als een doelstelling noteren en eraan werken dat de motor betrouwbaar wordt. Dat betekent ook betrouwbaarheid van alle lidstaten in dat spel om waar nodig samen te werken.

Ik heb een paar dingen gehoord. De heer Ten Broeke heeft uitgebreid gesproken over cohesiefondsen als disciplinerend middel en over structuurfondsen. Misschien zijn er ook iets meer mogelijkheden te creëren voor uitbreiding van de controle- en toezichtbevoegdheden van Eurostat. Ik zou heel graag zien dat wij in het kader van Europa 2020 die motor goed op gang brengen en dat wij daarin betrouwbaarheid als bindend element aanbrengen. Daarvoor moeten wij een strategie inbouwen. Ik heb dat allemaal nog niet zo begrepen uit de beantwoording van de minister-president en daarom dien ik de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de economische en monetaire samenwerking in Europa bedreigd wordt als lidstaten zich niet aan de afgesproken regels houden;

overwegende dat een krachtig beleid noodzakelijk is om de Europese economie en de euro uit de gevarenzone te brengen en te houden;

verzoekt de regering, te bevorderen dat het naleven van regels en afspraken door de lidstaten tot doelstelling van de EU 2020-strategie wordt verheven en daartoe concrete voorstellen te ontwikkelen en aan de Tweede Kamer voor te leggen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid De Roon. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 467 (21501-20).

De heer **Ten Broeke** (VVD): Het naleven van afspraken is toch altijd een onderdeel van het sluiten van een verdrag? Door dat nog een keer vast te leggen, wordt de zaak niet versterkt.

De heer **De Roon** (PVV): Wij hoeven niet vast te leggen dat wij afspraken moeten naleven. Wij moeten wel meer creatief worden om in te grijpen wanneer partners uit de rails dreigen te lopen. Daaraan moeten consequenties worden verbonden; daarvoor pleit ook de heer Ten Broeke en ik kan mij daarin helemaal vinden. Ik vraag de regering om niet met drie losstaande voorstellen te komen, maar om daarover met een structureel plan te komen om dit in te bouwen.

De heer **Ten Broeke** (VVD): Ik probeer toch te ontwaren waarover deze motie eigenlijk gaat. Ik wilde de heer De Roon complimenteren met zijn positieve en opbouwende bijdrage in tweede termijn over Europa. Wij hebben het uitgebreid gehad over de noodzaak van een stok achter de deur en daarover heeft de minister-president een toezegging gedaan. Ik begrijp deze motie niet anders dan een constatering dat afspraken er zijn om te worden nagekomen. Door dat nog een keer vast te leggen, verzwakt de heer De Roon dit alleen maar.

De heer **De Roon** (PVV): Nee, mijn vraag aan de regering is om nog meer ideeën te ontwikkelen, zoals die welke de heer Ten Broeke heeft genoemd, en om daarmee de volgende keer terug te komen.

De heer **Ormel** (CDA): Ik waardeer de pro-Europese draai van de PVV of laat ik zeggen, de voorzichtige wending van de PVV richting meer pro-Europese koers. Maar hebt u nu geen spijt dat u destijds tegen het Verdrag van Lissabon hebt gestemd?

De heer **De Roon** (PVV): Nee, er is geen sprake van een koerswijziging, want voor en na het Verdrag van Lissabon waren wij altijd voor economische en monetaire samenwerking in optima forma. Wij vinden dat het Verdrag van Lissabon daarvoor niet noodzakelijk was. Wij zitten nu met dat Verdrag van Lissabon en binnen

De heer Ten Broeke (VVD)

© M. Sablerolle – Gouda

dat kader gaan wij natuurlijk gewoon verder met elkaar praten over hoe wij ervoor kunnen zorgen dat de Europese economie weer goed en sterk wordt en dat onze gezamenlijke munt uit de gevarenzone komt. Dus van een koerswijziging is geen sprake. Ik begrijp ook helemaal niet waarom u dat suggereert. Daar blijft u mee aan de gang; daar moet u echt eens mee ophouden. Dat is absolute onzin.

□

Minister **Balkenende**: Voorzitter. Er is nog een aantal reflecties gegeven naar aanleiding van hetgeen ik naar voren heb gebracht in eerste termijn. Ik behoef alle punten die de heer Van Bommel heeft aangedragen, nu niet na te lopen. Op een aantal punten zijn wij het gewoon eens.

Ten aanzien van de Tobintaks heeft hij gevraagd of die niet alleen in EU-verband kan worden gerealiseerd. Uiteraard kan dat worden nagegaan maar ik heb er wel aarzelingen over, juist vanwege de mondiale werking van de financiële markten. Ik denk dat er dan risico's gaan ontstaan voor de concurrentiepositie. Ik heb in ieder geval goed naar de heer Van Bommel geluisterd en ik zal dit punt bespreken wanneer het aan de orde is. Er wordt over gesproken, maar juist bij de financiële markten heb je wel te maken met de globale context. Dus ik vind dat een riskant element.

De heer **Ten Broeke** (VVD): Die Tobintaks noemde u ook in uw eerste termijn en toen begreep ik juist dat u aangaf dat er in Europa wel degelijk over gedacht wordt. Nu begrijp ik dat u daar wat terughoudend tegenover staat. Heb ik dat verkeerd begrepen?

Minister **Balkenende**: Er loopt binnen het IMF al een discussie over dit onderwerp. Als wij in Europees verband over dit onderwerp spreken, dan wordt verwezen naar het werk dat ook in het IMF wordt verricht. En dat zal ook worden betrokken bij de gedachtevorming in Europa. Dat is wat ik heb gezegd over de procedure. Ik neem er geen voorschot op. De heer Van Bommel heeft de specifieke vraag gesteld over de mogelijkheid van een Tobintaks op Europese schaal. Daarvan zeg ik dat je daarmee moet oppassen. Een Tobintaks mondiaal heeft te maken met gelijke concurrentievoorwaarden. Op het moment dat je alleen zou spreken over Europa, dan heeft dat een andere dimensie. Dat moeten wij dan wel onder ogen zien.

De heer **Ten Broeke** (VVD): Wat mij betreft is een Tobintaks alleen op Europees niveau het domste idee sinds Wouter Bos met een verhoging van de inkomstenbelasting aankwam. Daarmee komen wij echt niet uit de crisis.

Minister **Balkenende**: Ik heb zo-even al mijn aarzeling aangegeven toen ik sprak over de mondiale context. Ik ben blij met uw steun. U formuleert het alleen wat anders.

Verder is gesproken over soevereiniteit versus dwang wat betreft de maatregelen in Griekenland. Ingrijpen van buitenaf in het sociaaleconomisch beleid is niet de bedoeling, maar als men er op een gegeven moment een potje van zou maken, dan zullen er toch dingen gedaan moeten worden. Anders gebeurt er niets. De balans tussen wat Europa doet en wat de eigen verantwoordelijkheid van Griekenland is, heb ik geschetst in mijn beantwoording. Het Stabiliteits- en Groeipact vraagt om toezicht op naleving. Dat is in Griekenland niet goed gegaan. Dat leidt nu tot een aanscherping. De keuze van de maatregelen om het tekort weg te werken, blijft echter aan Griekenland zelf, zoals ik al heb aangegeven.

De heer Ormel zei dat wat zich in Griekenland afspeelt, een veel bredere betekenis heeft. Ik ben dat met hem eens. Wij hebben het in dit debat ook gehad over andere landen.

De heer Ten Broeke is ingegaan op het sanctiebeleid. Dat hoef ik niet meer te bespreken, maar ik begrijp zeer goed wat hij daarover heeft gezegd. Hij sprak terecht over de positionering van Europa op het punt van innovatie, concurrentiekracht en dergelijke. Ik onderschrijf dat.

De heer Blom heeft het gehad over het spreken met één mond door Europa. Daar ben ik op ingegaan en ik zal daar de volgende keer op terugkomen.

De heer De Roon heeft gesproken over governance en de 2020-agenda. Ik ben het met hem eens: op het punt van de doelstellingen moeten wij lessen trekken uit het verleden. Dat is lang niet allemaal goed gegaan. Dat kan en moet beter. In de voorbereiding van het debat over de Voorjaarsraad komt het element van "2020" aan de orde. Daarbij zal ik nadrukkelijk letten op het punt van de governance, want de heer De Roon heeft gelijk: dit moet goed geregeld zijn, juist om te voorkomen dat dit te vrijblijvend wordt. Ik neem dus aan dat wij hier de volgende keer, in eerste instantie in het algemeen overleg, over zullen spreken.

De heer De Roon heeft een motie ingediend waarin de regering wordt verzocht te bevorderen dat het naleven van regels en afspraken door de lidstaten tot doelstelling van de EU-2020-strategie wordt verheven en daartoe concrete voorstellen te ontwikkelen en aan de Tweede Kamer voor te leggen. Daar heb ik echt niet zoveel behoefte aan. Ik bemerkte ook de kritische ondertoon van de vraag van de heer Ten Broeke. We hebben een aantal instrumenten. Ik heb die instrumenten genoemd, bijvoorbeeld het Stabiliteits- en Groeipact. Je moet letten op de naleving daarvan, maar het is een instrument. We hebben het ook gehad over Eurostat en de bevoegdhe-

den daarvan. Ik heb dus geen behoefte aan deze motie. Het punt van de algemene naleving en de noodzaak van krachtig beleid snap ik wel, maar wij hebben een aantal instrumenten. Ik heb dus geen behoefte aan deze motie. Om die reden ontraad ik de motie.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: De stemming over de motie vindt morgenavond plaats bij de eindstemming.

De vergadering wordt van 15.48 uur tot 16.30 uur geschorst.

Voorzitter: Boelhouwer